

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

W. H. H. H. H. H.

U L R

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԱՆ

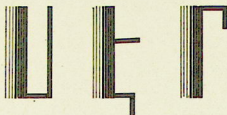
Հոգեր (Քերթուածներ 1901)	Սպառած
Հրաւալի Յարութիւն (Քերթուածներ 1914)	Գին 15 Ֆր.
Կես գիշերէն մինչեւ արեւոյնս (Քերթուածներ 1918)	« 12 Ֆր.

ՏՊԱԳՐԵԼԻ

Կեսարիա (Քղեւորական նօթեր)
Եթէ Տերը կամենայ (Վեպ)
Ճանիլ եւ այլք (Պատմութեան)
Մարք Ֆուրբուրնի արկածը (Վիպակ)
Հովանար հոգւոյ (Արձակ եւ ոտանաւոր երգիծանք)
Մամլոյ պայքար (Ընտրուած յօդուածներ)

Այս գիրքէն տպագրուած է 25 օրինակ (1-25)
մասնաւոր թուղթի վրայ:

ՎԱՅԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

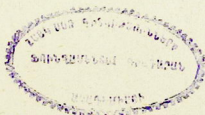
ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

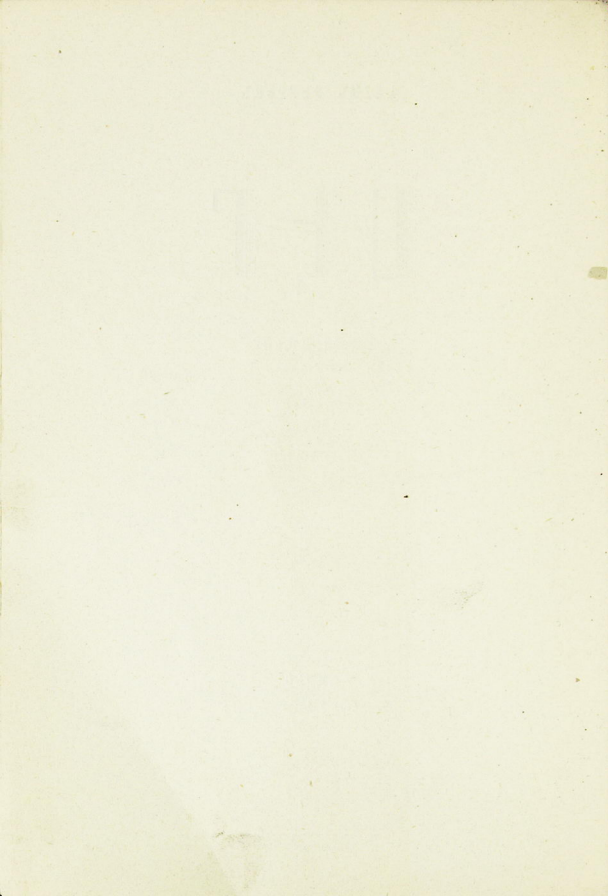
(1919 - 1933)

A 53490

ՓԱՐԻԶ

1933

ԵՐԵՎ 202

Ա.

ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ինչ որ ջրեր՝ կը դարձնեն զայն Բեզի,
Ահա՛, Աստուծ...: Օրորոցիս բարձին տակ
Հունեւոր դրօշի եւ եւ զանոնք ցանեցի
Եւ ահա՛ հունեմն՝ երկու ափիս մէջ պարփակ...

Ո՛րքան փիչ է, եւ եթէ ձեռքս բանամ
Դուցէ ոչ ոք ոչինչ տեսնէ, կամ զուցէ
Միայն փոշի եւ միայն քոյր մը տարտամ
Հովը զտնէ ու վայրկեանին բոցընէ...:

Շատերն երբեք չըմտելեցան՝ բայց ոմանք
Այդ հունեւորէն զարեան առնու մը ծղբան,
Եղան ուսեր ու կապեցին դրամանգ
Տունիս ճակեին, ու խաւերեցան այս աշնան...:

Յանցանքն ինչ է, միմիայն ի՛նչու, գիտեմ,
Եթէ եւ չեմ դրեմ հիմա ուրիշ հունեմ
Ամենայափի քու նրժարիդ կշռին դեմ
Բայց միայն ցաւ ու ափսոսանք ու արցունք...:

Անբողջն այս է, զայն փեղ սիրո՛ւ կ'ընծայեմ...:

Բ.

ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ

Գիտնալով, թա՛ւ գիտնալով որ պէտք չունիս դուն անոր՝
Ահա նորեւ ես իմ անձս հոս եջերով քեզ տրի...
Ներողութի՛ւն նշուէին համար անպէտ, անշընորհ.
Ոտանաւորն ի՞նչ ընել, « ոտանաւորը կ'ուտուի՞... »

Պատանիին՝ քոյշ կուտաս. երիտասարդն՝ ինչ եւ է.
Բայց չսփահաս, քայց մեծցած մարդն յամառի՛ տակաւին
Տողեր քաշել ու յանգեր զանել ետեւ ետեւ
Ու կսիւնել վար անոնցմէ մութ կանթեղներն իր արտին...:

Ո՛հ, գիտեմ, չե՛ս ըստատել, չըստատեցի՛ր դուն երբեք
Ուրիշ քանի քայց եթէ զաւակներուդ քեզ համար
Տառապանքին, հեծութեան, զաշարուսին վշտաբեկ...:

Ա՛ն եւ նեւե՛, մարդակե՛ր, մոռացումի վիճն ի վար
Այս մասնիկներն աչ արտի մ'որ անեւ որ հիւծեցաւ
Քեզ եւ ինքզինքն իր վրայ ծանրակրեղն՝ւն պատճառաւ...:

Գ.

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ

Հոգիս իմս է եւ որքան թուիմ յանձնել զայն այստեղ
Անցորդներուն անժառօք, իւրաքանչիւր էջի վրայ,
Հոգիս իմս է եւ ոչ ոք պիտի անբողջ զայն ճանչնայ
Իր յոյսերովը պայծառ, իր մըթութեամբը անեղ...:

Հոգիս հանքի մ'է նրման — ոսկի՞, ածուխ թէ կապար —
Որուն հազիւ հեղեղներ փրփրեցին խաւը վերին,
Մերթ հրճուանքի ու յանախ սեւ հեղեղները ցաւին,
Մինչ նըրաքունս մը խորունկ անոր ներքեւ կը գոռար...:

Հոգիս այդ հանքն է հիմա՝ զոր քացած եմ ու պահած
Եւ ո՞վ գիտէ դեռ որքա՛ն այսուհետեւ ընդ վիշշեր
Պիտի պեղեն ու փորեն զանի հարուած առ հարուած...:

Հոգիս իմս է եւ այսօր կը մըտածեմ թէ հա՛րկ եր
Զայն այս չափով ալ միայն՝ անցորդներուն ճանջողներ,
Մինչ կ'ուզեի փշերո՛ւն անբողջովի՛ն զայն յանձնել...:

ԼՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲԱԶԱՆ

Օր մը յանկարծ վառեցար...
Երկինքներէն հեռաւոր
Խնկած կայծէ մը կարծես՝
Օր մը յանկարծ վառեցար
Մեր հիւղերուն ու քայլերուն մեր մէջտեղ,
Համայնածախ ո՛վ կըրակ,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Խորշակներէն բռնութեան
Մեր հոգիներն, որպէս խռիւ,
Զորցեր էին ու մութին մէջ մեր բախտին
Հիմա լուռ-մունջ կ'այրէին,
Քեզմով փունջ-փունջ կ'այրէին,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Կուպր ու կասար գիշերուան
Վըրայ ժայթքող շառափէդ
Սարսափեցան չղջիկներն
Ու վեր ու վար, աջ ու ձախ
Թրթրոթիւ նետուեցան.
Բուերն երկար վայեցին
Ծրդիքներուն մեր վերեւ.
Հին խրուրդները դարձան
Իրենց ծածուկ ծակերուն
Սւ աղուէսները շրւար
Գծկըւեցան, պահուեցան

Ու գայերն իսկ կատաղի
Ընկրկեցան քու փայլէդ,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Ծուխէդ կուրցան աչուընքը.
Ան երկինքն իսկ կը ծածկէր,
Կ'ընէր աստղերն իսկ անտես...
Անշատ բոցերդ հիմա
Իրարու ձեռք կուտային,
Մերթ գետերու պէս կարմիր
Կը վազէին հողին վրայ,
Մերթ, շատըրուտ'ն շառագոյն,
Կը ժայթքէին դէպի վեր,
Եւ հորիզոնը ամբողջ, մինչև հեռուն, շատ հեռուն
Կը պատըռտէր քու թռչնառան սուրբերէդ,
Ըմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Եղաւ, ո՛վ հուր գեղեցիկ,
Որ պահ մը դուն հանգեցար...
Բայց քիչ մ'անդին կը սարսէր
Վերստին հողը անա՛'
Եւ դուն, ուժգին աւելի,
Կը պոռթկայիր գետնէն դուրս,
Կարծես գետնին ներքեւէն
Քալած, վաղած ըլլայիր,
Կարծես բոլոր քաջերուն,
Հերոսներուն, սուրբերուն
Որ հոն ինկած, թաղուած են,
Այլիքներէն, դանկերէն,
Մէկէն միւսին անցնելով,
Աճած, մեծցա՛ծ ըլլայիր,

Կարծես ամբողջ նախահարց
Միբար սընունդ քեզ գտնելով վառուէիւր,
Լմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Օհ, վերջապէս, վերջապէ՛ս...
Նայէ՛, առտու է հիմա
Ու փոթորիկն ահա դադրեր է արդէն...
Մոխրացեր է մեծ զնդանն
Ու ժլալիտ կայ սաւառնող
Մեր աշխարհին ամայութեանը վերեւ՝
Փոխան լացին զոր չորցուցիր,
Լմբոստութի՛ւն սրբազան...:

Բայց մեզի պէ՛տք ես դուն դեռ.
Դուն մընացի՛ր, բընակէ՛
Մեր մտքերուն մէջ հիմա,
Լմբոստութի՛ւն սրբազան.
Զանոնք տաքցո՛ւր, բորբոքէ՛,
Ըրէ՛ հընոց մ'որուն մէջ
Մերին ժանգերը հալին,
Մեր մասնիկները բոլոր
Իբար ձուլուին, ամրանան,
Մետաղն ըլլայ կարծր ու ջինջ
Նւփալիլուռն իր երգէ՛ փա՛ռքդ յաւիտեան,
Լմբոստութի՛ւն սրբազան...:

ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԵՆԻ

Կենդանութիւն Հայրենի,
Ո՛վ դուն, մարմին եւ հոգի,
Աւիշ անվերջ, հուր անշէջ.
Ո՛վ մեր նրէկն աղուալոյս
Եւ ո՛վ, պահուած անոր մէջ,
Գեղեցկագոյն Վաղուան յոյս...
Ըզմեզ օտարը խոցեց,
Խոցեցինք մենք ալ ըզմեզ,
Պարպուկեցար երակներէն դուն մերին,
Մարմինն հիւծած, միտքն ոգեվար
Դուն թողուցիր ու հեռացար,
Կենդանութիւն Հայրենի...:

Իննըսուն և հինգ — իննըսուն և վեց:
Փայլակի նրման
Հրդեհներ անցան
Հայ ծեր հոգիէն.
Ու հոգին շողաց, ու հոգին հեծեց.
Յետոյ հանգչեցաւ՝ ցաւին հետ նորէն
Յո՛յս մ'ալ օրրելէն...

* * *

Ինն հարիւր և ութ, Մութէն դուրս ոստում,
Երգ, ճառ, արտասուք,
Դըրօշակ, ծաղիկ, ծափեր անհատնում.
Մըխիթարում'ժ սուգ՝
Ցամաքի, ծովու մեռելոց վըրայ.
«Կեցցէ» և «Անկցի»...
«Բռնապետութիւնն անիծեալ ըլլայ».
«Ամենքս օամանցի...»
Մինչեւ որ, տակաւ,
Հոգին հանգչեցաւ՝
Յոյսին հետ նորէ՛ն
Ցաւ մ'ալ օրրելէն...:

* * *

Ինն ամիս յետոյ: Երկունք ևւ ծընունդ:
Արիւններու մէջ բան մը կը շարժի
Ու կ'իյնայ անդունդ:
Վիժում հաւատքի:
Շրթներու վըրայ
Կը մընայ սառած բառ մը՝ Ասանա...:

* * *

Վեց տարի յետոյ...
Ըսէ՛ք, յետոյ ի՞նչ, յետոյ ի՞նչ սակայն...
Ամալի ու ծանր ու լուռ երեկոյ՝
Հայ հողին, հողւոյն, կեանքին վրայ համայն...
Փոթորիկ մ'ահեղ
Անցեր ու քըշեր է իր առջեւէն
Ամէն բան, ամէն...
Զրկան ո՛չ արեւ, ո՛չ հայեր այնտեղ...
Բայց հեռուն, հեռո՛ւն, ահա կը ճըշեն
Շուքեր մահադող.
Հեռո՛ւն, հեռացող
Զանգուածները հոժ
Տակաւ կը հալին.
Հեռուն՝ ծովառ ու բոց.
Հեռուն՝ անդունդներ յառած երկնքին
Եւ հեռո՛ւն, ո՛վ Տէր,
Դեռ յոյսի՛ կայծեր:

* * *

Եւ օր մ'ալ յանկարծ
Շեփորը դռաց
Ու կըմախք սիրտեր, կըմախք մարմիններ,
Ստուեր առ ստուեր
Հաւաքուած, եկած միատեղ նորէն՝
Կեանքին, արեւին աչք, ձե՛ռք կ'երկարեն...
...Ու նաւ մ'ահա կը ծըփայ,
Կը ծփծըփայ ծովուն վրայ,

Կ'երթայ հեռու, կուգայ մօտ
Առաքաստոյն արեւոտ.
Մերթ կը մեծնայ՝ հորիզոնն
Ամբողջ աչքէ ծածկելով,
Կը պահուըտի մերթ ալ հոն՝
Ու կ'ելլէ դուրս նազանքով.
Կը կարգացուի նաւուն վրոն
«Անկախութիւն Հայկական»:

...Սակայն չըկայ՝ նաւը ա'լ...
Ընդհարեցաւ խարակներու
Կամ նաւերու մէջ երկու
(Երէկ օրհնեալ, այժմ անխօսալ)
Ճգմըւեցաւ, փշրեցաւ...
Անկախութիւն Հայկական,
Երազն էր ան՝ սուգուեցաւ,
Թողլով բեկոր մը միայն...:

Կենդանութիւն Հայրենի,
Ո'վ դուն, մարմին եւ հոգի,
Աւիշ անվերջ, հուր անշէջ,
Դուն հոն էիր՝ նաւուն մէջ
Եւ դուն... Թըռա՛ր անկէ դուրս,
Եւ դուն հիմա՝ իմ հոգւոյս,
Հազարներո՛ւ հոգւոյն մէջ,
— Հոգւոյն, մտքին, մարմինին, —
Հեծեծազին, հրճուազին
Աշխատելով գաղտնօրէն՝
Գիշեր-ցերեկ, լաստ առ լաստ,
Կը շինես նաւը նորէն,
Կ'ընես վաղուա՛ն զայն պատրաստ...:

ԳԵՂՕՆ ՆԱՅ ՈՐԲԻՆ

Մօրըդ գիրկէն դեռ նոր իջած,
Դեռ նոր քայել կը սորվէիր՝
Երբոր աշխարհ, երբոր Աստուած
Քու աչքերուդ հետաքրքիր
Եւ նորադարձ մտքիդ դիմաց
Հանեցին ծո՛ւ մ'որուն վըրայ,
Կոտրած, կարմիր, մէկ քով ծըռած,
Տեսաք օրըո՛ցդ որ կը լողայ...:

Մայրդ էր անոր ուժգին կառչեր
Եւ անոր հետ կ'երթա՛ր հեռու...
Մամըդ՝ դէմքին ժրպիտ մ'ունէր,
Սառած ժրպիտն յիմարներու...
Քոյրերդ ամբողջ փեթըտըւած
Վարդեր էին ջուրին վըրայ...
Եւ հօրդ աչքերն էին դեռ բաց,
Բայց քեզ չէի՛ն տեսներ հիմա...:

Դուն հոն էիր ու չէի՛ր հոն.
Քեզ իրարու յաջորդաբար
Կ'անցընէին սուսերայօն
Սեւ ճիւղներ... Կ'առաջանար
Միտքըդ ամպի մը ընդմէջէն՝
Կըտըտըւած փայլակներով,
Եւ կը հալէ՛ր միւռօնդ արդէն՝
Փոթորկին մէջ արիւնահով...:

Տարիներ վերջ քեզ ժողկեցին
 Ծիրանեշող այգի մը մէջ...
 Ժանգովըդ նոր, փայլովըդ հին,
 Խորաններուն համար անշէջ
 Զերթ կորսըւած կրտոր ոսկին՝
 Քեզ ժողկեցին անկիւններէ...
 Մտքէդ հողեր կը թափէին
 Ու կ'աճէի՛ր ամէն բոսէ...:

Մարդիկ, սակայն, այսօր ինչո՞ւ
 Կը նային քեզ ու չեն յիշեր
 Թէ նըման չե՛ս ուրիշներու,
 Թէ աչքերդ են հողետուներ՝
 Լեցուն անուշ գիւակներով,
 Որ կը շարժին՝ հըր կը տեսնես
 Տըղաք իրենց հայրերուն քով
 Ու մօր գիրկէ՛ր՝ հըրաշքի պէս...:

Մարդիկ, այսօր, կը նային քեզ՝
 Ու կ'սպասեն որ շուտ մեծնաս.
 Դէմքդ ու հոգիդ դժոխակէզ՝
 Մարդիկ մոռնա՛լ կ'ուզեն, սըղա՛ս...
 Մարդիկ, այո՛... բայց անոնց դուն
 Ներէ՛ ու միշտ գիտցի՛ր հիմա
 Թէ մինակ չես, թէ օրն ի բուն
 Կ'աւելնայ մէջդ ու կը յուսայ
 Քեզ փաթթըւած կարօտագին՝
 Ծընողներուդ միսն ու հոգին...
 — Դո՛ւն միայն լա՛ւ մեծցի՛ր, տըղա՛յ...:

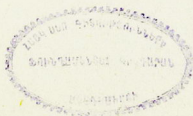
ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔԵՐԸ

Այլևս ճանաչ մը կարծես այս անհամար ձեռքերէն ,
Ձեռքեր՝ մեծցած մինակնին. ոչ շատ. դեռ թոյլ, դեռ անմեղ,
Դեռ ոչ ոքի չըխառնած կամ չըխրդած վատօրէն
Բախտին թելերը՝ ձեռքեր. սիրակարօտ, սիրազնդ

Ձեռքեր՝ հազիւ թէ յիշող ջերմութիւնն հօր մը ափին
Որ զոյգն իրենց կը պատէր՝ երբոր թաթիկ էին դեռ...
Տախտակներու վըրայ չոր, ձեղուններու տակ ցրտին
Հիմա սառող քովէ քով՝ հայ որբերու ո՛րը ձեռքեր...:

Անոնք երբեմն յանկարծ կը խըլըրտին գաղտնապէս,
Անոնք բըռունցք կ'ըլլան մերթ, կը դարնըւին իրարու,
Կ'ըլլան դրօշակ, կը բացուին յաղթանակին վագելու:

Կը խըլեն գիրքը անոնք, կատաղօրէն, հացի պէս.
Մարդոց ոճիւրը զանոնք զերդ մէյ մէկ սուր է դարնած.
Ա՛հ, զօրացո՛ւր, կարծրացո՛ւր, մեծցո՛ւր զանոնք, կա՛րծր Աստուած:

ԳՈՐՑՈՒ ՈՐԲԵՐՈՒ

Պորֆո՛ւ, հըմայքիդ օղակին մէջ զիս
Բռնե՛ր կը տանիս.

Ջուրերու վրայ նետուած դուն պարտէ՛զ,
Միբարս ծըփանքիդ հետ կ'օրրես, կ'օրբե՛ս....

Ալիքներն ի՛նչքան քեզ շոյեր, պագեր,
Շիներ են խորշեր
Եզերքներուդ մէջ.... Անոնց անձնատուր՝
Ի՛նչպէս մընացեր ես թարմ ու մաքուր....

Հովիտներէդ վար ու բլուրներուդ
Կողերէն ժեռուտ՝
Որքա՛ն ձիթենիք, բաց բազուկներով,
Հեզ, խաղաղասփի՛ւռ՝ կ'իջնեն մինչեւ ծով....

Հոժ նարընջենիքդ՝ հոտաւէտ ըստուեր,
Կը ծածկեն դաշտեր...
Մինչ ըլլար կարծես մութ երկինքդ ալ յինջ
Մեծ նարընջենի մ'աստղերով նաբինջ....

...Ի՞նչ լաւ էր, Գորֆո՛ւ, գրկիդ մէջ մոռնալ
 Ներկայ եւ անցեալ.

Կապոյտիդ ներքեւ, կապոյտիդ վերեւ,
Ըլլալ ինչպէս թուի մ'անշարժ ու թեթեւ...:

Բայց աչքեր ահա՛, անձկոտ, վշտագին՝
 Կ'այրին, կը մարին...

Ես մոռցե՛ր էի՝ թէ դժոխք մ'ալ ցաւ
Ծովը մինչեւ հոս քըշեց ու բերաւ...:

...Գորֆո՛ւ, հըմայքիդ օղակը յանկարծ
 Կը գտնեմ կոտորած...

Ջուրերու վըրայ նետուած օրօրո՛ց,
Օրբէ՛ դուն, օրբէ՛ սիրտերն հայ տըղոց...:

ՈՐԲԵՐՈՒՆ ԱՂՕԹՔԸ

Ամենամութ, ամենախոր անդունդէն՝
Ուր մենք ինկանք ու կը մընանք դողահար,
Կը բարձրանան ահա անգամ մ'ալ նորէն
Մենէ ի քեզ, ո՛վ դուն, Երկի՛նք բարերար,

Յոյսի սիւներ՝ ինչպէս սիւներ ալ լոյսի,
Որ չըփրլչիս ու չըսեւնա՛ս վերջնապէս,
Որ միշտ Աստուած մ'ամպերուդ մէջը խօսի,
Որ երբ մեռնինք՝ քու ծոցիդ մէջ մեզ առնես:

Ո՛վ բարձրութիւն, պայծառութիւն իտէալ,
Կ'ուզենք քեզի մեր սիրտն ու միտքը ուղղել
Ու այդ ճամբով փախիլ վիհէն այս անել:

Երկի՛նք, կ'ուզենք քեզ մեր վերեւ ունենալ՝
Զի հոգ կ'ըսուի թէ մեր ծնողները կ'ապրին
Ու մենք կարօ՛տն ունինք անոնց ժրպիտին....

ՈՐԲ - ԻՇԽԱՆ

Պե՛ռ տասնըեօթը տարու,
Ու դէմքն է դե՛ռ մանկական,
Նայուածքը՝ ջինջ ու աղու,
Բայց խորշոմներ ճակտին կան:

Ձայնն ըստուերոտ է ու թաւ՝
Նըման հովոտ անտառի
Կամ կոհակի մ'որ տակաւ
Մօտենալով կը պայթի՛:

Եւ բընական ա՛յնչափ շնորհ,
Տըխրութեան հետ բընական՝
Ձեւին, շեշտին մէջ անոր
Կը ծածկըւին, կը շողան,

Որ ըսպանեալ իշխանի
Մը վերջին ճետն է՝ կ'ըսես,
Հայածական, անօթի՝
Բայց միշտ տոհմիկ, բայց միշտ վէս....

Եւ երբ՝ «Դպրո՛ց դըրէք զիս»
Կ'ըսէ ուժով, տիրօրէն,
Կը պահանջէ՝ կը խորհիս,
Որ տան մեկա՛նը իրեն....

ՄՈՒԹ ԺԱՄԵՐ

Ա.

Ուրեմն ի զո՛ւր էր որ Գեղ մեր մանկութեան առաջին
Արեւներէն ըսկըսեալ մեր սրտին վրայ սեղմեցինք,
Գեղ սընուցինք յորդառատ ուժեղ կաթոյն անուրջին
Եւ քեզ համար դժոխքին հետ կըռեցինք մենք դաշինք...

Դժոխք մեր կեանքը ըրինք՝ որ դուն դըրախտ մը ըլլաս,
Ո՛վ Հայրենիք, անդունդին և երկընքին մէջ առկախ
Յընորական օրորո՛ց, փառաբանեալ պատուհա՛ս,
Հո՛ւր՝ տաքցընող մեր հոգին, տո՛ւն՝ յաւիտեան ըտցածախ...

Քանի՛ անգամ երկինքէն անդունդ՝ իջաւ ծիածան
Ու անդունդէն վեր երկինք երկընցաւ սիւն մը հակայ
Ու մենք անդու՛, անվրհատ մագըլցեցանք անոնց վրայ...

Քանի՛ անգամ... եւ սակայն անոնք փրլան ու ինկան,
Ու մենք անոնց փաթթըւած՝ բարձունքներէն ինկանք վար
Ու այս մարզանքը ահեղ ըզմեղ թողուց ոգեվար...

ՄՈՒԹ ԺԱՄԵՐ

Բ.

Ո՛վ Հայրենիք, կ'երազէի ես երկա՛ր՝
Քեզ յիշելով, յուսալով...
Հիմա նորէն քեզմով իմ սիրտս է խռով,
Բայց երազել չեմ կրնար...:

Կը փայլէիր, կ'աղուորնայիր, օ՛հ, ո՛րքան,
Արեւին մէջ երազիս...
Հիմա մօտս ես ու ինծի դուն կ'երեւիս
Լոյս ու շուքովդ իրական...:

Բայց ի՞նչ ցաւ է, գիտե՞ս թէ ի՞նչ խորունկ ցաւ՝
Քեզի նայած միշտ ըլլալ
Իբր անթառամ աստուածատունկ ծառ մ'օրհնեալ

Նւ յանկարծ օր մը գիտակցիլ՝ թէ բընաւ
Պիտի այլեւս չըկրնաս
Բանալ թրթռուն կանաչ խորհո՛ւրդդ իմ վըրաս...:

ՄՈՒԹ ԺԱՄԵՐ

Գ.

Ծընած օրէս մինչեւ այժմ՝ իմ հայրենիքըս ինձ հետ
Տարի ամէն տեղ, ամէն, տատղ մը ինչպէս կը տանի՝
Զահանդական, անվախճան իր պրտոյտին մէջ երկնի՝
Արեւային դըրութիւնն որուն ինք մասն է յաւէտ...

Նորէն ու միշտ զիս կապուած կ'զգամ անոր՝ բայց այնպէս
Ինչպէս կոտորած ու բռնէն վար կախուած ճիւղ մ'իւր ծառին...
Երբեմն յոյսի թռչուններ հոն դեռ կուգան կը թառին՝
Սակայն վերջէն աւելի՛ կը չորնայ ճիւղը կարծես...

Իմ հայրենիքս, ա՛հ, ինչպէ՛ս դաւեց ինծի, խաբեց զիս...
Կը պահանջեմ մերթ իրմէ հաշիւն անհուն իմ սիրոյս,
Իմ կորովիս վատնըւած, իմ խորտակուած երազիս,

Ու մերթ՝ ձեռքերս երեսիս՝ կուլամ լացով մը անյոյս,
Պաղատելով որ ապրի՛, հոգ չէ թէ զիս մեռցուց ան
Եւ իր անուշ մանուկնե՛րը երջանիկ լոկ ըլլան...

ՄՈՒԹ ԺԱՄԵՐ

Դ.

Փետրուարի օր մ'է արեւ-արեգակ.
Յետ-միջօրէն կարծես գարնա՛ն է արդէն.
Ծովը կապոյտ՝ կանգնած կապոյտ երկնից տակ.
Զեփիւռներ դուրս թռած լեւան ծերպերէն...:

Կը խողրտայ գիւղի ճամբան՝ դեռ լեցուն
Նդերքներուն վրայ անկոխ ձիւներով...
Մրգածառեր կը կենան մերկ, սարսրոտն՝
Ըսպասումովն հին հըրաշքին ապահով...:

Ու անդրադարձ՝ կ'ըսեմ.- Շունչերն այս տաքուկ
Ծառե՛ր, չըլլայ որ ձեզ մատնեն շրւարման
Եւ կանխանա՛ս ձեզի ծաղիկ բանալ տան...:

Դեռ չէ՛ գարուն. դեռ կա՛ն պահուած ցուրտ ու բուք...
Զորցա՛ն յոյսի մեր բողբոջներն անհամբեր.
Մենք խաբուեցանք, դուք չըխաբուի՛ք, ո՛վ ծառեր...:

ՄՈՒԹ ԺԱՄԵՐ

Ե.

Նորէն դուն ես, ո՛վ Պոլիս, երկար, երկա՛ր քրդանցքներ՝
Կընսջ մը շատ ցանկալի, ընկողմանած յուլարար...
Եւ դուռիդ դէմ նորէն ե՛ս՝ զոր ներս անգամ չես տոներ,
Զոր կը պատժես՝ գուցէ շա՛տ քեզ սիրելուն իսկ համար:

Ու կը նայե՛մ ես ծովէն՝ երազամոյն աչքերով,
Բըլուրներուդ կորութեան և ձորերուդ՝ որ հիմա
Նորէն լեցուն են, գիտեմ, մեծ օձերով՝ որոնց քով
Սնհոգօրէն դուն հովին բացեր ես կուրծքդ ահա...:

Դո՛ւն՝ ափսքա՛ն քաղցր ու ափսքա՛ն փափուկ հողեր, ծով, երկինք,
Ինչպէ՛ս կընաս հանդուրժել իբր հըպումին, ո՛վ Պոլիս,
Եւ դահիճին հետ կընաս կապել սիրոյ նոր դաշինք...:

Ահ, չե՛ս յիշեր թէ ի՛նչպէս վըրադ դողաց իմ հոգիս,
Թէ գգուեցիր դուն ալ զիս... եւ, տարփովառ դուն մօրու՝
Հիմա միայն ըզբաղած ես քու գօտիդ քակելու,

Կապոյտ գօտի՛դ Վոսփորի, ծոցիդ տակ՝ դէ՛զ վարդերու...:

ՄՈՒԹ ԺԱՄԵՐ

2.

Ծով ու երկինք՝ կատաղած, ու ես՝ վրբա՛ն այդ ծովուն...
Ծովը կ'սւղէ ունաճայն նետուիլ երկինքը մինչեւ,
Կ'սւղէ երկինքն ալ խուժել ծովուն վրբայ՝ ցած ու սեւ
Իր ամպերով յորդաղեղ ու շանթերով շառաչուն...

Ու կը համբեմ կայծակներն՝ ինկող շուտ-շուտ ու շատ մօտ...
Անոնք անվերջ՝ հըրափայլ դժոխքի դուռ մը կարծես
Մութին վրբայ կը բանան ու կը գոցեն ուժգնապէս,
Այս կեղծ գիշերը կ'ընեն մերթ ընդ մերթ կեղծ առաւօտ...

Եւ կը դիտեմ՝ առանձին կամըրջակին վրայ կեցած,
Սարսուռով՝ բայց լեցուն ուրախութեամբ մ'ահաւոր,
Գոհ՝ երկնքի ցառումէն և սրտակիցը անոր...:

Շա՛խ...: Ճարճատու մ'ալ շանթիս Ու կը տենչամ իբր Աստուած
Հըրամայել որ իյնայ ան աշխարհի վրայ ամբողջ,
Սյըէ՛ բոլոր երկիրներն ու չըթողո՛ւ ազգ մը ողջ...:

1923, Մարտ, Եգեական ծով

ՄՈՒԹ ԺԱՄԵՐ

է.

Անդունդի մէջ ինկած Ա՛զգ,
Ելար եզերքն անդունդին՝
Ուր փուշ, եղիճ ու տատասկ
Բազուկներուդ կը կառչին
Եւ կ'արիւնի՛ս վերբտին....:

Անդունդին մէջ հեղձամահ՝
Բաց օդին նոր հասած դուն,
Ահա հեղեղն ու ահա՛
Խուժումն ամէն հովերուն
Կայծիդ վըրայ մարմըրուն....:

Ո՛վ դժբախտ Ազգ, կարծեցի՛ր
Թէ կ'սպասեն յառնումիդ.
Թէ հոգիներ կարեկիր
Պիտի լըւան շիթ առ շիթ
Սիրով, գութով քու հոգիդ:

Մինչ կը թողուն քեզ մինակ,
Մինակ՝ եզերքն անդունդին,
Տարրերուն դէմ բովանդակ,
Ոսոխներուդ դիմաց հին
Նորէն կուռի՛լ ողբագին....:

Ու փուշերէն աւելի,
Ու խորշակէն ու ամէն
Գազաններէն ահռելի,
Կը տառապիս այս ցաւէն՝
Թէ պէտք չէի՛ր աշխարհի....:

ՄՈՒԹ ԺԱՄԵՐ

Ը.

Մարդի՛կ, ձեզի կը խորհիմ, ձըմեռը ձեր երդիքին,
Ամառը ձեր երկինքին տակ աշխատող, երազող.
Ձեր աշխարհին հողէն հող, ձեր աշխարհին նրման հին՝
Կը բուսնէիք հոն թաղուած արմատներէն դարասքօղ...

Տարածութեան վրայ անոր ամենուրե՛ք էիք դուք՝
Ոսկորներովը ձեր հարց և ձեր ճակատին քրտինքով
Անոր կապուած ու փակած...: Ձեր հիւղերուն մէջ անշուք
Կը պղպըջար յուշերու կաթսան յոյսի սանին քով...:

Մարդի՛կ, ձեզի կը խորհիմ...: Ձեզմէ հեռու, շատ հեռու՝
Կապուած էի ես ալ ձեզ, ձեզմով՝ գետնի մը կարմիր...
Արմատախի՛լ հիմա դուք՝ կ'զգամ հիւթէն դարերու
Իմ պարպըւիւս ալ հիմա ու չե՛մ այլեւս նորոգուիր...:

ՄՈՒԹ ԺԱՄԵՐ

Թ.

Այս ընդարձակ հողին վրայ
Կային տեղեր որ մերն էին,
Թէեւ չէին. երազային՝
Ոմանց համար ու ապագայ,
Այլոց՝ անցեալ կախարդական
Որ օր ժ'ըլլա՛ր պիտի դարձեալ,
Եւ շատերուն որ հոն ծընան՝
Ներկայ, օրհնեալ ու անիծեալ....

Ոմանք մարմնով, ոմանք մտքով .
Կը շնչէին, կ'ապրէին հոն,
Նախկին ու նոր՝ իրարու քով,
Իրարու հետ՝ ծաղիկ, կոկոն.
Բաւն՝ ոստերով. ոստ ու տերեւ՝
Մերթ իրարու կարծես անկապ
Բայց իրարու ներքեւ, վերեւ՝
Իսկոյն, երբ հով մը կուտար թափ....

Կայի՛ն տեղեր այս հողին վըրայ՝
Որ մերն էին, թէեւ չէին.
Անցեա՛լ, ներկա՛յ ու ապագա՛յ՝
Որոնց փակած էր մեր հողին
Արմատներով իր անհամար
Եւ որոնցմէ կ'անցնէին մեզ,
Ներխուժումով մը յամբ, յամառ,
Հիւթեր, յոյզեր, ուժեր անտես...
...

Ո՛վ Տէր, ի՞նչպէս հիմա յանկարծ,
Աւելի խոր հոն մխուելէ,
Հոն ըզգալէ ետք մեզ անդարձ՝
Կը խլուինք, դուրս կ'իյնանք հոնկէ,
Մեր արմատներն յանձնած օդին
Ու ծաղիկները մեր բոլոր
Հիմա խամրած, ինկած գետին...
Շատ չէ՞, ո՛վ Տէր, տանջանքն այս խոր՝
Մեր խեղճ ազգին, իր խեղճ սրտին...
...

ԵԿԵՍՑԷ

Ահա՛ հոգիս անհուն՝
Այս մութուն, մութուն...
Հովուն վո՛ւն ու վո՛ւն՝
Հաս մօտն ու հեռուն...:

Հովուն աւազէն
Ցայգն ի բուն արթուն՝
Այս մութուն, մութուն
Շունեք կը հաջնն...:

Հովուն հարուածէն
Խելառ ու մոլար՝
Ահա՛ անդադար
Փեղկեր կը հեծնն...:

Հովուն վո՛ւն ու վո՛ւն
Հաս մօտն ու հեռուն...:

Եւ հովուն ծեծէն
Պարտասուն, նրկուն՝
Ահա՛ ծառերուն
Իբար գրկելէն,
Իյնալ-ելլելէն՝
Ահա՛ ծառերուն
Այս մութուն, մութուն
Ծրգած Եկեսցէն.

— «Եկեսցէ՛, ո՛վ Տէր,
Ջինջ կապոյտ եթեր...
Եկեսցէ՛ արեւ
Մեր գլխուն վերեւ...
Եւ թռչնոց երգե՛ր,
Եւ թեթեւ սիւզե՛ր,
Եւ խաղաղութի՛ւն
Աշխարհի համբուն
Եկեսցէ՛, ո՛վ Տէր...: »

Հովուն վո՛ւն ու վո՞ւն
Հոս մօտն ու հեռուն...:

1923, Աթէնք

ՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ո՛վ Հայաստան, որ կարկահիդ առջեւ միշտ,
Միշտ ու միա՛յն կը հիւսես...,
Կ'զմայլէի քեզի ես՝
Քեզ զտնելով ճակատագրին թէ՛ նաժիշտ
Թէ՛ տիրուհի, ան քեզ խաբող ու դուն զայն,
Դուն շինելու, ան քակելու
Ձեր մեծ ճիգին մէջ ունայն...
Անձ՝ ըստուեքն ահարկու
Անգամ մը եւս կը մօտենայ կոնակէդ
Նւ քու կըտաւրդ կեանքի,
Երազախա՛ռն, անձկալի,
Իբ հովին տակ կ'ընէ անգամ մ'ալ անհետ...:

Ո՛վ Հայաստան, կը մընաս
Դուն պահ մը լուռ ու շա՛տ տըխուր: Նւ յետոյ
Կը փնտրուես՝ մըտախո՛հ,
Քեզ հալածող ոգին անտես ու անհաս...

Յետոյ, յոգնած դէմքէդ վար
Կ'իյնայ կաթիլ մը արցունք
Նւ հանելով կուրծքէդ հառաչ մը խորունկ՝
Քու թելերուդ մէջ երկար
Դուն յամբապէս
Ձեռքդ նորէն կը մըխըրճես....

— Բայց ո՛չ այլեւս.... Ո՛չ, կեցի՛ր:
Դուն չըհիւսես պիտի ա՛լ:
Ո՛չ, բաւական է ողբալ
Ջանքին, յոյսին վրայ պատիր:
Կտորէ՛ կարկանդ, ո՛վ յիմար.
Կըտորներոյն անոր զինուէ՛ խօյաբար.
Ջա՛րկ եւ փլցո՛ւր. զա՛րկ, հաըուածէ՛ ու քանդէ՛
Նւ փլատակաց դէզին տակ դո՛ւն ալ թաղուէ՛....

Բայց՝ կը սոսկա՛մ արձագանդէն իմ ձայնիս...
Բայց՝ մի՛, դուն մի՛ լըսեր զիս
Նւ յաւիտեան ըրէ այնպէ՛ս
Ինչպէս գիտես....

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եկեղեցին Հայկական ծընընդավայրն է հողւոյս՝
Խնչպէս քարայր մ'ընդարձակ, պարզ ու խորունկ, մութ ու լոյս,
Իր գաւթթոփն հիւրընկալ, իր լայն բեմով ու հեռուն
Կանգնած իր լուռ խորանով՝ որ կարծես նաւ մ'է ծրփուն...:

Եկեղեցին Հայկական ես աչքուս գոց կը տեսնեմ
Ու կը շնչեմ, կը լըսեմ՝ իր Յիսուսով մանկադէմ,
Իր սեղանէն մըխացող քուլայ-քուլայ խունկերով
Եւ իր պատերը ցնցող աղօթքներով ալեխոով...:

Եկեղեցին Հայկական բարձր բերդն է հաւատքին
Իմ պապերուս՝ որ հողէն զայն քար առ քար հանեցին
Ու երկինքէն իջուցին զայն ցօղ առ ցօղ, ամպ առ ամպ,
Ու թաղուեցան անոր մէջ հանդարտութեամբ, հեղութեամբ...:

Եկեղեցին Հայկական մեծ վարագոյր մ'է բանուած,
Որուն ետեւ սրկիհին մէջ կ'իջնէ ինքը Աստուած,
Որուն առջեւ գլխահակ կուգայ իմ ազգըս ամբողջ
Հաղորդը՛ի անցեալին հաց ու գինւով կենսառողջ:

Եկեղեցին Հայկական՝ ծովուն դիմաց ալեկոծ
Նաւահանգիստ մ'է խաղաղ. ցուրտ գիշերին՝ հուր եւ բոց,
Ու տօթակէզ ցերեկին՝ անտառ մըն է ըստուերոտ,
Ուր շուշաններ կը ծաղկին՝ Շաբականի գետին մօտ....:

Եկեղեցին Հայկական՝ մէն մի քարին տակ գետնի,
Դէպի երկինք բարձրացող գաղտնի ճամբայ մը ունի....
Եկեղեցին Հայկական հայ հոգիին եւ մարմնոյն
Զրբահանդերձն է փայլուն, մինչ իր խաչերն են դաշոյն

Սէ զանգակներն են բոմբիւն եւ երգն է մի՛շտ յաղթութիւն....:

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԵՍԱՐԻՈՅ

Բըլուր բլրի ետեւէ: Հոս սարահարթ մ'է հիմա:
Զիւնը ծածկեր է չորս դին: Լեռը այնտեղ կ'երեւայ,
Այնքան մօտիկ՝ որ կարծես թեւատարած ու ներկայ,
Կը հսկէ մի՛շտ այս երկրին, այս երկրնքին ալ վըրայ...:

Կառքէն իջեր կը քալեմ: Զիբըն յոգնած կը հեւան:
Ու դեռ վերելք մը կայ հոն ու խորատուփորտ է ճամբան:
Ամայութեան վրայ ձիւնին կ'իջնէ խորհուրդն իրիկուան...:
Կը զարնեմ ոտքըս գետին. ոգիք, ելէ՛ք երեւան...:

Դէմը, հեռուն տակաւին, բլրակի մը կողմ ի վեր,
Վանքն է յանկարծ. - հին ու նոր, սե ու կարմիր տանիքներ.
Մէջքին՝ պարիսպ մը երկար, ներսը զմբէթ մ'օբհնաբեր,
Որուն ներքեւ դարերով նախնիքս ուխտի են եկեր...:

Դուք, իմ նախնի՛քս, որ եղաք ճշմարիտ բոցը նախկին,
Դուք որ նոր հարս, նոր փեսայ, կամ չափահաս այր ու կին
Անցաք հոսկէ, ըզգացի՞ք խորը ձեր լոյս հաւատքին
Իմ ըստուերիս խրլըրտու՞նն ու յարութիւնն հոս կրկին:

Իմ մէջլըս զո՛ւք էք հիմա. ես բազմութիւն մ'եմ այսօր,
Որ հաւաքուած դարերէն՝ շղթայաշար ու հրգօր,
Կը մօտենայ քայլ առ քայլ, առանձին ի՛նքը թափօր,
Նոյն տեղերուն, նոյն սուրբին, նոյն Աստուծոյն ուխտաւոր:

...Կառքը կ'իջնէ ձորին մէջ, յետոյ կ'ելլէ վեր նորէն.
Ու կը հասնի՛նք վերջապէս...: Կը մտնեմ ներս տաճարէն.
Ներս կը մտնեն ինծի հետ՝ խաչ հանելով հեզօրէն,
Սհա անո՛նք ալ ամբողջ ու հետըս ծունկ կը չոքեն...:

ՀՕՏ ԵՒ ՀՈՎԻՒ

Ա.

Հովիւն իր հօտին զփտե՛ր է կարծես.
Ինկեր է հօտին մէջ ախտ մ'ահաւոր.
Զարնււեր, զարկեր՝ հօտն եղեր է կէս...

Ժողովուրդդ, ո՛վ Տէր, ինչպէ՛ս էր հրգօր՝
Երբ ունէր իր հետ Հաւատքին, Յոյսին,
Երբորդեալ Սիրով՝ սուրբ եռաժանին...

Այժմ անբանացեր, այստեղ է ան.
Կը հայհոյէ Քեզ եւ ինքզինքին ալ,
Կը փրսխէ արիւն եւ չի՛ կրնար լալ...

Կը քաւէ պատի՛ժն իր մոլորութեան.
Պաքալուած ուժէն, կը քելով տակաւ՝
Ան կ'իյնայ գետին, կը մեռնի, մեռա՛ւ...

Ո՛չ. ան կը զղջայ... Աչքերէն կ'իյնան
Շէթեր կապարի... Ժողովուրդդ, ո՛վ Տէր,
Տե՛ս, Քեզի կ'ուղղէ կոտորած դաստակներ...:

Բ.

Ծրվացող, հեծող շուքերուն մէջէն՝
Շուք մը քիչ առ քիչ կը կանգնի ահա
Նւ կուրծք, եւ թեւեր, եւ գըլուխ կ'ըլլայ...

Նւ ոմանք անո՛ր կը դառնան արդէն՝
Զայն թուք ու մուրով ծածկելու համար,
Ոմանք կը դիտեն զայն լուռ, դողահար...

Վէրքն հսկայ ամբողջ այս թշուառ հօտին,
Իր սրտին մէջն ալ բանելէ յետոյ՝
Հոն հորցեր, փոխուե՛ր է կա՛րծըր սիրոյ...

Զեռքին՝ մտրակներ կարծես կ'ոլորուին՝
Հըրամանն իր մէջ կ'ուռի անհամբեր.
Կը ցնցեն հոգին զսպրւած շանթեր...

Կը նստի՛ գիշերն ու անհղօրէն
Զատուած՝ ան կ'երթայ, ամբոխէն հեռու,
Մենութեան սառին մէջ թաթխւելու... :

Նւ մինչ վարը խոր ժըխոր է նորէն՝
Մն լո՛ւռ կը կարգայ, մութին կը թընած,
Ոսքն աստեղագիր զոր գըրեց Աստուած... :

Գ.

« — Արթընցէ՛ք, փառք իմ... եւ դուք ալ, խեղճե՛ր,
Որ նոր փառքն ի ձեզ կը կրէք յանգէտս,
Փամ է, արթնցէ՛ք եւ քալեցէ՛ք հետս...

« Ո՛վ ձենէ, ըսէ՛ք, հոն ըլլալ չուզեր՝
Ուր արշալոյսին մէջէն ամէն օր
Վարձք մը կ'իյնայ վար՝ խոստման մը հետ նոր...

« Թողուցէ՛ք բոլոր բեռներն աւելորդ.
Գօտին եւ գործին նախահայրերուն
Թող միայն ձերին մախաղը լընուն...

« Կը տեսնէ՞ք հեռուն Ամպը առաջնորդ,
Որ դանդաղ ու վեհ՝ կը շարժի արդէն
Գէպի ապագան, եկած անցեալէն...

« Մն անդր, կոյրերուն գաւազան եղէ՛ք.
Գրկեցէ՛ք ծերերն, հաշմերն ալ ամբողջ.
Թո՛ղ հոս չըմընայ միակ շունչ մը ողջ...

...Եւ ահա՛ ամբոխն, ոգեսպառ երէկ,
Կը շարժի տակաւ, կուգայ քովէ քով՝
Փռնի ի փոխ Մարդուն, Ամպին նայելով....

Կ'ազդըւին վիզերն ու ամէն հասակ
Կը մեծնայ՝ կարծես. ամէն հողիէ
Փրկութեան խորունկ հառաչ մը կ'ելլէ...

Եւ անապատի ճամբէն ըսպիտակ,
Նըման յորդասփիւռ գետի մը հիմա՝
Հօտն, ալիք-ալիք, յառա՛ջ կը խաղայ...

ՀԱՅ ՀՈԳԻԻՆ

Թօթուած, ի՞նչպէս, ցուրտն ու ձրմեռն այսօրուան՝
Ես կը խորհիմ առաւօտուն ափն գարնան՝
Ուր հին կոճղէն նոր բողբոջներ պայթեցան:

Ես կը խորհիմ թոհուրոհին գետնին տակ,
Որուն մէջէն խուժեց աւիշն անառակ
Եւ բարձրացա՛ւ եւ սարսուցո՛ւց ծառն համակ:

Ես կը խորհիմ ճնճղուկներու ճըւոցին,
Սոխակներու դալլայլներուն ցայգային՝
Որ անվըհատ անոր զարթուածն ոգեցին:

Հեղեղներո՛ւն, կայծակներո՛ւն անհամար
Ես կը խորհիմ, որ իր զարթմանը համար
Արմատներուն քրքրեցին հողը խաւար:

Եւ միշտ ու մի՛շտ՝ իր բուռին գորշ մոխիրէն
Հրբափայլող ափն կայծերուն ծաղկեղէն
Ես կը խորհիմ՝ որ հոգիիս դեռ լոյսն են:

Եւ այդ լոյսին, այդ յոյսի՛ն մէջ կը տեսնեմ,
Բացուած ընդդէմ ովկէանին ժանտաղէմ,
Հայ հոգիին հողմակոծ ծա՛ռը վրսեմ...

ԽՕՍՔ ՄԵՌԵԼՈՑ

Մեր մեռելները կ'ըսեն
Հողին տակէն, երեսէն՝
Իրենց թաղուած, կիսաթաղ,
Քաղաղատենչ, տենչախոռվ
Ոսկորներուն խրչիւնով,
Իբր աշելու, իբրեւ տաղ
Արեգակին փրկութեան,
Մեր մեռելները ա'յսպէս
Քոր ժըխորին մէջ օրուան
Հագեմըմունջ կ'ըսեն մեզ...։

« — Երկրի վըրայ ո'չ մէկ բան,
Բացի Յոյսէն, իրական
Ու ճշմարիտ է ու մեծ...
Մենէ զատուած մեր հոգին
Եղաւ տաճար ու բազին
Ու դըղըրդաց ու երգեց
Ու եղաւ միշտ լուսավառ՝
Քանդի լեցուց զայն անվերջ,
Դուռնէն մինչեւ ի կամար,
Յոյժը անլուռ եւ անշէջ...։

« Պէտք է յուսաք տակաւին.
Երկինքը մէջն է հողին.
Հողէն մեր Յոյսը առինք
Եւ դարձուցինք մենք անո՛ր
Մեր Յոյսն՝ արեան պէս բոսոր,
Յոյսը՝ ճերմակ գերդ քրտինք,
Որ ողողեց մեր դաշտերն
Ու աճեցուց, բազմացուց
Հասկն՝ հատիկով ծանրաբեռն
Հատիկն՝ օրհնեալ ի հրնուց... »

Մեր մեռելները կ'ըսեն
Հողին տակէն, երեսէն .
« Պէտք է որ հասկը ոսկի,
Պէտք է որ հասկը յոյսի
Ձեր սրտերուն մէջ, տըղա՛ք
Ամէն, ամէն երկնից տակ,
Ձեզի համար ու մեզի՛
Յաւիտեան պէտք է բուսնի... »

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ա.

Գիշեր մը երբեք այսպէս լուռ ու լուրջ
Ձէ դիզուած, հսկա՛ծ բանակի մը շուրջ:

Եւ բանակ մ'երբեք, խաւարին մէջտեղ,
Ձէ եղած այսպէս լուսագեղ. անմե՛ղ:

Երկինքն այս գիշեր երկիրը կ'օրէ,
Հոգիներն Հայոց խումով կը խմորէ:

Հո՛ս խաչեր եւ հո՛ն սաղաւարտ ու սուր՝
Սաւարի ծովուն շիթերն են մաքուր:

Հրամա՛ն Վարդանի. — Ամէն կողմ անա՛
Կոչնակներու կանչն հանդարտ կը թրթռայ:

Ամէն կողմ սեղան, մոմեր, երէցներ,
Բանակը ճաշա՛կ կ'առնէ. այս գիշեր:

Է՛ն վերջը Վարդան՝ զլիաբաց, հետի,
Կուգայ հաղորդուիլ արեամբն Յիսուսի:

Եւ խաչ հանելով՝ զինուորներն ամէն
Կը դառնան խումբ-խումբ ... ու խո՛ր կը նիրհեն...

Բ.

Դաշտն՝ արշալոյսին՝ խուռնկ է, կը մըխա՛յ,
Ձէնքերու շաշիւնն իր շուրջն է ծնծղայ:
Թշնամի բանակն, ամպի պէս խաւար,
Կ'երեւայ հեռուն եւ կը սահի վար...:

— « Վասըն Յիսուսի, վասըն Հայրենեաց՝
Յառա՛ջ», վարդանի ձայնը հոն գողաց...:

Դիչ յետոյ արդէն խառնուրդն է անհուն...
Կեանքէ կեանք կ'երթան զինուորներն Հայուն...:

Վարդան, իր ճերմակ ձիով, զըրահով,
Ամենքէն առաջ, ամենքին է քով:

— « Յաղթեցի՛նք, կ'ըսէ, Պարսիկը փախաւ...»
Ու կ'իյնա՛յ՝ տալով իր հոգին ամբաւ...:

Գ.

Սեւցած երկընքին ներքեւ՝ երկընքի
Ճաճանչ մը յանկարծ գետնէն կը ծագի:

Վարդանի հոգին, հըրագո՛ւնտ անշէջ,
Կը մտնէ՛ մըռայլ ապագային մէջ:

Հոգիներուն մէջ ան կ'երթա՛յ առաջ՝
Հոգիներէն դուրս ցըցած սուր ու խաչ:

Կը զարնէ խաչովն ու սուրովը գիր
Կը գըրէ, կ'օրհնէ՛ Վարդանը Կարմիր:

Դարերը կ'անցնին՝ բայց Վարդանը Քաջ,
Բայց Վարդանը Սուրբ, կ'երթա՛յ միշտ առաջ...:

ՏԱՂ ԳՐԱԲԱՐԻՆ

Ո՛վ Գրքաբար, տո՛ւր ինձ միշտ, անուշութիւնն ինձի տո՛ւր
Առատութեամբը հանդերձ քու սեղանիդ արգադիր՝
Մեծընծայուա՛ծ, մայիսեան մեր երկընքին տակ մաքուր,
Մեր սարերուն վրայ պարող մուսաներուն գերբնտիր...

...Գողթնի գլինին է ահա՝ փրփրադէզ, վարդահուր,
Որ կը հոսի ակադեայ եղջիւրներէն դարալիր...
Խորենացին է՝ ամբոս ու Նղիշէն՝ մեղրաշուր...
Մինչ Թարգմանիչք հաց են սուրբ, խորտիկ՝ ամէն Պատմագիր...:

Ո՛վ դուն, կոչո՛ւնք փառայեղ. դուն կը մըխաս տակաւին՝
Իբրեւ կաթսայ մը պըղինձ ուր կ'ետայ միտքն Նդնիկին,
Իբրեւ շամփուր մ'ուր կ'այրի Նարեկացւոյ մեծ հոգին,
Իբր խնկաման մ'որուն մէջ սի՛րտն է դըրեր Շնորհալին...

Եւ մուսաները մինչդեռ բոյրովըդ հոն կ'արբենան՝
Դո՛ւն, ո՛վ մըթերք երբեմնի մեր սրբութեան, գիտութեան,
Դուն դըրաւած ես ահա՝ եկեղեցւոյ մեր սեղանն
Ու քե՛զ հոնկէ մեզի մի՛շտ կը բաշխէ հայ քահանան...:

ԿԱՄՈՒՐՋ

Մերթ ալ՝ Կ'ուզեմ իմ ազգիս
Սիրոյն համար ու բարւոյն,
Ընել կամուրջ մը հողիս,
Իր անցեալէն խորագոյն
Դէսլ՝ ապագան սրլացիկ
Կամո՛ւրջ մ'ուրկէ մեր նախնիք
Եւ մեր աստուածք յամբօրէն
Յառաջանան ու բանան
Մութ, անծանօթ, գոց ճամբան,
Յեղը կրկի՛ն հոն երկնեն....

Կ'ուզեմ նետել կամուրջն այդ
Խաւարին մէջ ներկային՝
Իբրեւ երկար ճառագայթ,
Իբրեւ թե՛ւ մը լուսնային,
Մինչեւ որ իր ներքեւէն
Ընկըղմողները ամէն
Իրենց նայուածքն առնեն վեր
Ու իր լոյսին մէջ յանկարծ
Իրենց թեւերը տեսած՝
Ընեն կեանքի՛ շարժումներ....

...Գամուրջն ահա, մութին մէջ,
Ամրախարխիս, ապահով...
Ու կը քալեն անընդմէջ,
Կշռւած, ծանր քայլերով,
Մեծ ըստուերները բոլոր
Մեր անցեալին դարաւոր...
Ի՞նչ գիտութիւն, Աստուած իմ,
Եւ ի՞նչ անհուն գրթութիւն
Խորը անոնց տէքերուն,
Ի՞նչ կշտամբանք մըտերիմ...

Տեսէ՛ք, ահա կը նային
Ու կը ջանան ելլել վեր՝
Խաբաներէն ներկային
Տօգայն ու խոնջ հոգիներ...
Հըրա՛շք, անոնք կը ճանչնան
Հիմա այն ուժն անսահման՝
Որ արիւնէն նախահարց,
Անոնց սրտէ՛ն ու մտքէ՛ն
Մեկնած՝ իրենց էր եկած,
Եւ անոնք լո՛ւրջ են արդէն....

..Ի՞նչ փութ թէ ի՛մ կամ ուրիշ՝
Հոգի մը պէտք է սակայն,
Արեւաշող, աստղանիշ՝
Որ հոգիին Հայութեան
Ըլլայ ճամբայ ու ճանաչչ...
Ըլլա՛յ անոր բազմատանջ
Գեանքին, յոյսին ապաւէն...
Ըլլա՛յ ամբարն այն՝ որուն
Մէջ լեցուի հունձքն հայրերուն
Եւ փրկէ՛ ազգն այս սովէն....

ԴԱՌՆ ԱՂՈԹՔ

Ա՛տեմ հեղուկը՝ բաշխիչ գինովութեան, թմբիրին
Նւ երազին խմբական, կ'ատե՛մ սրտովս բոլոր.
Կ'ուզեմ սրուակն իր կոտրել եւ կ'աղօթեմ որ անոր
Իբրեւ դեղթափ՝ տաս մեզ, Տէ՛ր, ճշմարտին ցունցը ուժգին....

Զի մինչեւ ե՞րբ վերջապէս՝ ոխն ու վրէժն անկարող
Պիտի գգուենք ուժի տեղ, եւ ճանկերով կատաւի
— Ան ալ կոտրա՛ծ — ըսպառնանք ու ըսպասենք որ բացուի
Դուռը մըթին այս բանտին՝ մեր վըրայ մե՛զ նախ գոցող...

Աստուա՛ծ, այն տենչը տո՛ւր մեզ՝ որ կ'ամփոփուի, կ'ամբանայ,
Որ չի ցնդիր բառերով. որ հողին, միտքը ամբողջ
Իրմով տակաւ կը պրկէ. որ արցունքին ակամայ՝

Կուտայ իսկոյն յաջորդել ժրպիտին ճիգը առողջ.
Որ կը մերժէ ամէն յոյս՝ եկած դուրսէն, միջոցէն,
Նւ կը պայթի՛ երբ այլ եւս զինք ըսպառած կը կարծեն....

ՓՈՇԻ - ԱԶԳ

Այդքան պզտիկ, պզտիկցած՝ պէ՞տք է որ դուն տակաւին
Քու խարակէդ ընես մեծ, մեծ շարժումներ, կարծելով
Ըլլալ կեդրոնն աշխարհի եւ կարծելով թէ ինքնին
Կրնաս լընուլ, խափանել, ցամքեցընել ամէն ծով....

Պզտիկ, պզտիկ դուն անկիւն, ո՛չ իսկ անկիւն՝ այլ կէտեր
Ծրուած հոս հոն եւ որոնց գիծերն, որմերն են ինկած,
Պէ՞տք է յուսաս տակաւին պալատը մեծ՝ զոր կերտեր,
Կանգնե՛ր էր միտքդ, աւա՛ղ, այդ փոշիով գետնամած....

Նւ երբ քու շուրջդ հիմա ամէն հին շէնք վաթ կ'իյնայ
Ու ձեւ կ'առնեն նոր շէնքեր անոնց ինկած տեղին վրայ,
Ի՞նչպէս, փոշի՛, դուն կազմել նրման հին շէնք մը կ'ուզես:

Մէն մի ցնցում քեզ կրնայ տարանջատել վերջնապէս.
Աշխարհ չընէ՛ր պիտի հող. հողը քեզի է. յուսա՛.
Դիզուէ՛. փոշին լոկ այդպէս թերե՛ւրս հող, քար ըլլայ....

ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Ներէ՛ որ քէն ըրի քեզի քիչ մը ատեն
— Մինչեւ երէկ — ու դեռ տաք չեմ բոլորովին...
Բայց կը խլլէ շունչդ ինձմէ կայծեր արդէն՝
Զրկայլած հին ու փայլելիք բոցին հաշուին...:

Սրտէս առաջ մի՛տքս յարեցաւ, փարեցաւ քեզ...
Սիրտը ունի յիշողութիւն մ'աւելի խոր,
Եւ չէ՛ր կրնար ան չըյիշել Սո՛ւրբն ողջակէլ
Խարոյկին վրայ ուրկէ՛ փիւնիկ՝ ծընար դուն նոր...:

Ու գոհացաւ մի՛տքս քեզմով, ըսփոփուեցաւ.
Ուրախացա՛ւ մինչեւ անգամ. քեզի դիմեց
Ու կը դիմէ հիմա՝ ինչպէս դա՛նձի մը մեծ...:

Տարբե՛ր ես դուն մեր երազէն. — աւելի՛ լաւ.
Աւելի լաւ՝ կ'ըսեմ, այո՛, անդիզլ, անգութ,
Զի դատակնիքն է չեղածի՞ն՝ փա՛ստն ըլլալուդ...:

ԵՐԵՔ ԿՈՉԵՐԸ

Առտուն կանուխ՝ ո՞վ է որ
Դուռըս այսպէս կը զարնէ...
Դո՞ւն, ըսպիտակ ու աղուոր
Երա՛գ... կուգա՛մ, ըսպասէ՛.
Աշխարհի ծայրը մինչեւ,
Մինչեւ լուսին ու արեւ՝
Ո՛վ ըսպիտակ, վէտիվէտ
Երա՛գ, կուգա՛մ ետեւէդ....

Յերեկ ատեն՝ ո՞վ է որ
Կը բաղիւնէ դուռըս այսպէս,
Ընդհատ-ընդհատ, զօրաւոր...
Ա՛հ, այո՛, դուն, դուն Պարտքն ես՝
Հըրամայող, խստացող,
Ո՛վ Պարտք՝ որուն դող ի դող
Կը հետեւիմ ես ահա
Բացած դժնէ ճամբուն վրայ....

Իբրիկուան մէջ՝ ո՞վ է որ
Կը ցնցէ դուռըս մեղմիւ...
Այս ի՞նչ ձայն է՝ դաշն ու խոր՝
Զոր կը լրսեմ ես հազիւ...
Մա՛հ գեղեցիկ, Մա՛հ վրսեմ,
Կ'սպասէի քեզի ես
Ու հետդ ահա կը քալեմ՝
Խելօք ու լուռ, զաւկի՛դ պէս

ԽԱՌՆՈՒՐԴ

Չեմ ըմբռներ թէ ի՞նչպէս ոմանք կ'ապրին երջանիկ
թշուառութեանց մէջ այսչափ. կ'ապրին անփոյթ՝ խորհուրդին
Դէմ այս խորունկ, չարութեանց, տխմարութեանց այս մօտիկ՝
կ'ապրին խաղաղ, իբրեւ թէ լոկ հայելի մ'ըլլային...:

Ես՝ գրթութեան մերթ արցունք կ'ըլլամ ամբողջ հոգիով.
Մերթ՝ կծկբաած մութին մէջ, կ'ըլլամ ամբողջ որոնում.
Ծաղրն ու ծիծաղը կ'ընեմ երբեմն բերդս ապահով,
Զայրոյթն ալ՝ փոս մը երբեմն, ուրկէ զրժոխք ես կ'ոստնում...:

Ահ, գոնէ դո՛ւս մընային տարրերն այս խոր տանջանքիս...
Մինչդեռ հիմա, խառնըած թշուառութեան՝ կը տեսնեմ
Օձասողուն չարութիւն. տխմարութիւնը դժխեմ՝

Բարութիւնով ջրբոսած, եւ կը տեսնեմ նաեւ զիս
Տիեզերքի ու կեանքի մեծ խորհուրդին դէմ կանգուն,
Լոյսով մը փոքր՝ որուն վրայ կիրքերըս շուք կը թողուն...:

ՏԿԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ռո՛ւն գըթասիրտ ու գըթացուած տըկարութիւն,
Քեզ գորութեան վերածելու համար որքա՛ն
Պէտք է արցունք թափել տայ մարդը մարդերուն
Սև իբ աչքէն որքա՛ն արցունք պէտք չէ իյնան....

Ո՛րքան հաւատք, մացառներուն վըրայ շուրջի
— Հաւատք ու սէր՝ կաթնափրփուր գե՛ղմ ըսպիտակ —
Պէտք է խուզուի իբ հոգիէն ու հոն կառչի
Ու ծփծրփա՛յ՝ գերդ պարտութեան երկար դքօշակ....

Ճամբան՝ շիտա՛կ այնուհետեւ կ'երթայ յառաջ,
Կը բարձրանա՛յ՝ կ'ըսեն՝ ճամբան, ու անոր վրայ
Հաստատաքայլ գացող այս մարդն որ կ'երեւայ,
Սև կ'երթայ ո՛ւր... մարդն է՝ կ'ըսեն՝ զօրեղ ու քաջ....

Ո՛վ դուն, մանո՛ւկ Տըկարութիւն, ընել ի՞նչպէս՝
Որ անռնուովդ ու հոգիովդ դուն յաղթես....

ՄԵԾ ՀՈՎԵՐ

Ոմանց միայն, քիչ անգամ, տիեզերքի չորս ծագէն,
Մեծ հովերու պէս յանկարծ խոհերը մեծ կ'այցելեն,
Բեռնաւորուած խորհուրդի փռչիներով՝ զոր խըլած
Են աւաղերէն կենդանի եւ ուր պահուած կայ Աստուած...:

Մինչդեռ շատեր՝ իրենց մէջ, իրենց միտէն ծըլարձակ՝
Կ'զգան փուշեր ա'յնքան սուր, որ կ'ըլլայ սիւտը ծակ-ծակ,
Ու անդրադարձ, խրոտված՝ կը հակի միտքն անոր վրայ
Եւ արիւնովը սրտին կը ներկըւի, կը կռւնայ...:

Երնէ՛կ նորէն այն մարդուն՝ որուն այսպէս միտքն ամբողջ,
Մարմինին հետ ու մարմնէն խոցուող սրտին հետ միայն՝
Կսկըծալով, դողալով կ'երթայ ընդմիշտ համաձայն...:

Իսկ վա'յ անոր — վա'յ ինձի — որ կէս-մեռել ու կէս-ողջ,
Կը գալարուի ինքն իր մէջ ու կը լրսէ քիչ մ'անդին
Փախուստն իրեն այցելած, զինք չըզրտա'ծ մեծ հովին...:

ՀՈՒՐ ԱՏԵՂԾԻՉ

Անուն չունի, հաւնտն ի՛նչի է, չեմ գիտեր,
Բայց կը շարժի, բայց կ'աշխատի մութին մէջ.
Հողն անոր շուրջ կ'ղգայ հըպարտ սարսուռներ.
Ինկե՛ր է սաղմն իր մէջ կեանքի մը անվերջ...:

Սկզբնական, ըստեղծագործ խորհուրդին
Ա՛ն մտքիս մէջ նետուած չնչին մէկ հիւլէն,
Ա՛ն բորբոքած, բոցատարած մէկ փոշին՝
Որ հունաւորն եկաւ վառել անհունէն...:

...Ո՛վ հոծութիւնն ու խորութիւնը կեանքի՝
Զոր իմ մտքիս հիմա բառերն այս կուտան
Եւ բառերուն՝ կուտայ Հոգին բընութեան...:

Գը ճանչնա՛մ զինք... եւ այժմ ինծի կը թըւի՝
Որ տիեզերքն ամէն առտու, ամէն ժամ
Վերըստեղծող Մտքին ես մաս կը դառնամ...:

ԽԱԽԱՐՈՒՄ

Կ'անդրադառնամ. խաղաղանն հիմա կ'իյնայ ձեռքէս վար,
Մինչդեռ առաջ՝ շաչելով օդին մէջ ծակ կը բանար,
Ուր կ'երթային կորսուիլ մարդերն, իրերն այն ամէն՝
Որ սիրտս իրենց չարութեամբ, տրգեղութեամբ կը ճնշեն....

Կը հանդուրժե՛մ մինչ առաջ կը կանգնէին պատնէշներ
Յանկարծակի հոգւոյս մէջ եւ պատնէշէն կ'արձակէր
Մերթ իմ զայրոյթս հըրացան, մերթ հեգնութիւնս իմ՝ սըլաք
Ու կռուադաշտ կը նետուէր հոնկէ իմ անձըս համակ....

Իտէալին կը մոռնամ հիմա դղեակը յաճախ,
Նուստատեսիլ, բարձրաբերձ դղեակը տե՛ղ մը՝ հեռո՛ւն,
Եւ գոհ կ'ըլլամ ապրելով խորը այս ցած հիւղերուն....

Տէ՛ր, ինձ ցուցո՛ւր նորէն օրն՝ ուր կենսառոյգ, կենսութախ
Պիտի կռուիմ աննշմար, անհուն գանձի մը համար՝
Կատաղութեամբ մը խենթի, յիմարութեամբ մը արդար....

ՏԻՐԱՆ ԶՐԱՔԵԱՆ

Եւ ճանչցայ մէկն՝ որուն աչքէն կը ցայտէր
Ամէն վայրկեան հաւատքի կոյժ մը կարծես,
Որուն խօսքէն կը փլչէին խաւարներ,
Որուն հոգին կ'երթար առաջ հոգիէս....

Այդ մէկը դո՛ւն եղար, Տիրան Զրաքեան.
Ժամանակին ետեւ քանի կը մընաս՝
Այնքան ես մօտ կուգամ քեզի ու այնքան
Հոսապայծառ կը ցոլայ դէմքդ իմ վրտաս....

Ո՛չ մէկ խորհուրդ քուկինիդ չափ էր լեցուն
Գիտցըւածին, ըզգացուածին հրճուանքով.
Եւ ոչ մէկ սիրտ քու սրտիդ չափ էր եռուն
Դէպի այլոց սիրտը սիրոյ կըռիւով....

Թառերը գոյն ու գիծ էին քեզ համար.
Կը խառնէիր զանոնք գրչովդ իրարու
Եւ կեննք մը նոր ահա յանկարծ կը դողար
Եւ կը շողար լոյս մ'ահա հին բոցերու....

Ժամանակին ետեւ հիմա կը կանգնիս՝
Ամբողջովին ա՛լ պարզըւած, միացած,
Քեզմով հիմա դուն կը պարզես նաեւ զիս,
Դուն Աստուծոյ զացող ճամբուն դուն ես բաց...

Քեզ չեմ ողբար, զայն կ'արգիլես անշուշտ դուն,
Զեմ փնտրուեր, քանզի ներկայ ես անշուշտ,
Նւ դուն հիմա, աստուածայազ գիտութի՛ւն,
Կ'ուզես քեզմով իմ նօթութիւնս ընել կուշտ... :

Հրապարտ էիր եւ շատ խոնարհ դուն եղար,
Կըքոտ ու հետա՝ եւ բոյսերուդ չափ սիրած
Նդար խաղաղ ու ցաւերու բարերար,
Տո՛ւնկ մը եղար աղօթաձեւ, զետնամած... :

Կը մաքրէիր՝ հաբուածներով խարտոցի՝
Քու աղամանդդ իր խաւարչուտ գողձերէն,
Նւ ո՛չ մէկ զարդ ալ ուզեցիր որ կպչի
Մերկ հոգիիդ՝ որ կը հազուէր երկինքէն... :

Նւ հին սուրբի, մարտիրոսի մը նրման՝
Անծայրածիր փառքին համար Աստուծոյ,
Դուն ուզեցիր ուրանալ փառքդ իրական,
Ուրացար փառքդ ու եսդ ու կեանքդ ալ յետոյ
Նւ հեռացա՛ր քու հաւատքիդ նաւուն վրան... :

ՊԵՓՈՎԸՆԻ ՍՈՆԱԹԻՆ ՎՐԱՑ

Ա. - ՀՐԱԺԵՇՏ

Մընա՛ս բարով... Բայց դեռ ոչ. պիտի ըսեմ քիչ յետոյ
Մընաս բարով, ու միջոցն ահագնամեծ հաստատուի,
Բացուի՛ պիտի մեր միջեւ ու ըսկըսի պիտի, օ՛հ,
Նոր ժամանակ մը հոսիլ՝ ամայութեան, կորուստի՛... :

Մընա՛ս բարով... Կը կանգնի բառը եզերքն անհունին,
Հսկայ բըրի՛չ, ու կ'իյնան աշտարակներ, պալատներ,
Կ'իյնայ պարտէզ մը կախեալ ու կամուրջներ կը փրկին
Ու սիւ փոշի մը յանկարծ կ'ընէ ամէն բան ըստուեր... :

Կը դառնամ ետ անգամ մ'ալ՝ հըրելով ետ ապագան,
Տըւած կռնակըս անոր, ու անցեալին կուրծքըս բաց...
Անցեալն ամբողջ՝ հոգիիս մէջ կը լեցուի՛ փրստբած... :

Մընա՛ս բարով... Երթունքէս բառը փրթաւ՝ վերջնական,
Ու ներկայէն ես փրթայ ու կը վազեմ խելայեղ,
Մինչ կը վազէ ինձմէ շուտ ճակատագի՛րըս ամսեղ... :

Բ. - ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Անապատին վրայ գիշեր... Կ'ըլլայ գիշերն առուօտ.
Կրկնեբեւոյթ մը շրքեղ կը կախուի հոն՝ օդին մէջ.
Յետոյ յանկարծ կ'անհետի... եւ իրիկունը մսկոտ
Կ'իջնէ նորէն, կը դողա՛ն նորէն աստղերը անշէջ...:

Բայց անապատ, անապատ...: Երբեմն բոյս մը հնչին
Նայուածքիս դէմ կը նետուի. երբեմն լոյս մը նիհար
Ձեռքիս վրայ կը ցայտէ... Ու կը յառիմ երազին՝
Որ կը շողայ սրտիս մէջ ու կը մարի՛ յամբաբար...:

Հոր մըն է օրն, ուրկէ դուրս՝ հին յիշատակը առջիս
Եղերափայլ կը կանգնի իր թեւերով խաչածեւ
Ու զիս տակա՛ւ կը թաղէ իր ծանրութեանը ներքեւ...:

Ան կը ճնշէ, կը շոյէ ու կ'օրօրէ իմ հոգիս ...
Բայց անապատը նորէն զիս կը տեսնէ իր վրայ՝
Իբրեւ ըստուեր մ'որ անվերջ կը կարճնայ, կ'երկըննայ...:

Գ. - ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Օհ, զանգակներ՝ ը, զանգակներ... Ու ծաղիկներ՝ ը, ծաղիկներ...
Երկինք կապույտ է այնքան, երկինք ա՛յնքան է թեթեւ՝
Որ զայն գրկած եմ կարծես, մինչ ճամբան ալ՝ դեռնէն վեր
Ելած կարծես՝ կը բռնէ՝ զիս աշխարհի ի վերեւ...:

Ո՛վ կ'սպասէ ինձ այնտեղ.— բայց ամէն ինչ, ամէ՛ն ինչ.
Եւ է՛ն առաջ՝ ալիքներն այն ծովափի հոսանքին,
Եւ է՛ն առաջ՝ բլրուրին վրայ բացուող այգը ջինջ.
Եւ է՛ն առաջ՝ մեր տան դէմ ծաղկող ճերմակ նըշենին...:

Յետոյ, գիտէ՞ք, առաջին գարնանային փոսուռան՝
Մութը հաղիւ թէ կոխած, յասմիկներու սլատին վրայ.
Յետոյ զեփուռը համեղ եւ խնկահո՛տ լուսընկան...:

Ու թէեւ մէն մի քայլիս գիւղը տակաւ կը նեղնայ,
Բայց չափ չունի, չունի՝ սիրտս, ու կը զարնէ՝ սիրտըս ծափ,
Վարար դետի մը վրայ սիրտըս կ'երթայ ափէ ափ...:

ԴՌԻՆ ՀԵՌԱԻՈՐ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ահ, եթէ դուն չը ճանչնաս՝ ալ ո՞վ կրնայ ճանչնալ զիս,
Դո՛ւն, հեռաւոր մանկութիւն՝ որմէ եկայ յամրաբար
Եւ որ հիմա անցեալին վըրայ պառկած կ'երեւիս՝
Երազափայլ ու դացա՛ծ կարծես աշխարհ մը օտար...:

Բայց կ'աթըննաս դուն երբե՞ռն ու զիս երկար կը դիտես՝
Մինչ գրկաբաց կ'սպասեմ քեզի յուզմամբ, անձկութեամբ
Աչքերըս խունկ են ամբողջ ու կը մըխան գորրովէս.
Կը ցոլանայ աչքիս մէջ աչքիդ երկինքը անամպ...:

Բայց կը թըւի թէ վախցար ու հոգւոյս մէջ վերբստին
Խորշէ ի խորշ կը փախիս ու պահուըտիլ կ'երթաս դուն՝
Զիս ձրգելով աւելի հիմա տրտում ու նըկուն...:

Կը հասկընա՞մ, չես ճանչնար դուն այս յոգնած ծերունին՝
Զոր պահ մը հայրդ յուսացիր եւ որ եղբայրդ է միայն,
Քեզմէ հեռու չարաչար մեծցած եղբա՛յրդ անարժան...:

ԶԱԽԱԿՍ

Բայց դուն, տնհուն զաւկի սէր, ինչպէս իմ մէջըս ինկար,
Անապատին մէջ ինկած ագնիւ հունտի մը նըման՝
Որ կռծեցաւ. ծըլելուն ըսպասելով ընդ երկար,
Իր հոյզն ի գուր ուղղելով երկրի հոյզին միութեան....:

Մանկութենէս, կը յիշե՛մ, նախ քան ուրիշ ամէն սէր,
Քան ծընողքի, քան քըրով, ես կ'զգայի՝ իբրեւ հայր
Զաւկիս համար ապագայ, զաւկիս համար որ մէջս էր՝
Սէր մ'որ ինձմէ դէպի ինձ կ'ընէր շրջան մը անծայր....:

Կը տեսնէի զայն այնպէս ինչպէս եղբայր մը պզտիկ,
Կը տեսնէի զայն հոգի, կը տեսնէի զայն մարմին
Նւ մերթ՝ իջած զայն կարծես վըրան տըղու մը գէմքին....:

Ա՛հ, իմ տըղա՛ս, որ կ'ապրէր ատեն մ'այնքան ինձ մօտիկ,
Հիմա մեկնե՛ր է իսպառ, ու ամպերուն մէջ երբեմն,
Անցնող ճերմակ ամպերուն, ես զինքը դեռ կը գտնեմ....:

ԵՍ ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ

Ես այս գիշեր կը ծախեմ յիշատակներս ամէն...
Կէս գիշերի լուսին տակ կ'ուզե՞ս որ մենք սակարկենք.
Ինչպէ՞ս, չունի՞ս դուն ինծի բան մը տալիք փոխարէն.
Բայց միայն շուքըդ տըղա՛ս, հասակիդ շուքը աննենգ...:

Սուրբ քաղաքին անհամար խորաններուն վրայ կ'ուխտեմ
Ահա քեզի որ սիրով պիտի զանոնք յանձնեմ ես
Առ տա՛ր ամէնքն իմ ամբողջ այս գիտութիւնս տրտում
Անցեալս անվերջ կըրելէ զիս ազատէ՛ վերջապէս...:

Եւ տո՛ւր ըստուերըդ ինծի...: Անապատին մէջ երբոր
Երթամ մինակըս նորէն, մերկ՝ հոգիով ու մտքով,
Ընկերանա՛յ թող ինծի օրօրուն շուքըդ աղուոր՝

Իբրեւ ինձմէ իսկ ծընած թեթեւ հոգի մ'հոգւոյս քով,
Իբրեւ իմ իսկ պաշտամունքս հողին վրայ երկարած՝,
Հողէն ելած ու հողին տըւող համբո՛յր մ'երկիւղած...:

ՄԷԿ - ՀԱՏԻԿՍ

Իմ մէկ հատիկըս հիմա, որ կը դիտես զիս վըհատ,
Հայելին ջրհորէն,
Քեզի նըման ու քեզմով կը նայիմ ես ալ վըրադ
Երկարօրէն ծանրօրէն....:

Ե՛ս արդեօք քեզ, թէ դուն զիս կը մեղքընանք աւելի՛
Երբ զիրար լուռ կը դիտենք ...
Քովըդ եղբայրդ է մեռած, քու հին ընկե՛րըդ լոյսի՝
Զոր դեռ այսօր կ'ողբանք մենք:

Նոր զարնըւած էր երբոր զիշեր մ'երազըս տեսայ՝
Թէ մութին մէջ, հեւ ի հեւ,
Կը քաշէի կարասի փոխադրող կառք մը հսկայ՝
Քովըս շուքի մը հետ սեւ,

Որուն յաճախ կ'ըսէի անձկութիւնով ու վախով.
« — Ընկե՛ր, լաւ չեմ տեսներ ես,
Դուն կը տեսնե՞ս...» եւ թէեւ կը քալէինք քովէ քով՝
Բայց ձայն չըկա՛ր ընկերէս:

Ձէի գիտեր թէ արդէն մեռած էր խեղճն այդ պահուն.

Այնուհետեւ չարթնցա՛ւ,

Զըխօսեցաւ ան երբեք. վերջէն տեսար զինքը դուն,

Ան չըտեսա՛ւ քեզ բընաւ...:

Հայելիին ջրհորէն մինչ կը նայիս դուն ինծի

Ու կը նայիմ ես իր մէջ,

Կը նշմարեմ՝ ջրամոյն որպէս գըլուխ մը սուրբի,

Անոր ծըփա՛լը անվերջ...:

Իմ մէկ հատի՛կս... օհ, ինչպէ՛ս սիրտըս վըրադ կը դողայ՝

Երբ կը տեսնեմ քեզմով քեզ.

Քու արցունքո՛վըդ քեզի կը պաղատիմ ես հիմա՝

Որ դուն ալ զիս չըլըքես...:

ԱՊԱԳԱՆ

Ապագան ահա կը ժպտի՝ նորէն՝
Ծեծ կերած, լացող տղոս մը նրման,
Որ կը նշմարէ փողոցին խորէն
Կապիկ մ'ու իր տէրն՝ որ կը մօտենան...

Կը ժպտի՝ ինծի Ապագան՝ որ սեւ
Քօղ մը երեսին՝ այրի մըն էր լուս.
Կը ժպտի, եւ իմ նայուածքիս առջեւ
Կը բացուին, կարծես, դուռներ ոսկեհոս...

Ապագան՝ թէեւ չըլլայ անսահման
Ինչպէս ատենով — անսահման յոյսեր
Սէրեր, հրճուանքներ՝ երբ անմահութեան

Արեւին ներքեւ ինծի կ'երեւէր —
Սակայն կը ժպտի՝ ու կը խօսի ալ,
Տես, հոգի՛ւ, դէմքովն ու ձայնովն անցեալ...

ԳԻՐՔԵՐ

Գիրքերու մէջ կան ինչ վեհ ըզգացումներ, խորհուրդներ...
Ինչ որ ունի լաւագոյն՝
Մարդը խելեր է իրմէ, ծալլեր, ի պահ է դրեր
Կողքերու տակ գոյնըզգոյն:

Նւ հըսարտ է անոնցմով... Օր մը երբոր Հըրատէն
Այցելուներ գան երկիր՝
Իր գիրքերուն մէջ պէտք է մարդը գտնեն ու դատեն,
Մարդը՝ վըսե՛մ գըրագիր...:

Աստուածը ինք է գըտած, գըտած՝ գիրքի մէջ գամած.
Երբ Անոր պէտք ունենայ
Ընդդէմ մէկուն կամ միւսին, — իր բանտերէն մըթամած
Կ'երթայ հանել զԱնիկա...:

«Մի՛ ըսպաններ — ի՛նք ըսած է Աստուծոյ որ ըսէ —
«Քանզի ամէնքդ էք եղբայր...»
Եւ զինուորին ի՛նք կանգնած է մարմարէ՛, պղինձէ՛
Յուշարձաններ անհամար... ,

Բայց գիրքն ուրիշ, կեանքն ուրիշ. գիրքը տղոց, ծերերուն,
Խնթերո՛ւն պէտք է միայն ,
Տըկաբներո՛ւն՝ վերջապէս. մարդը ուժեղ ու բեղուն
Զի՛ գրբեր, չի՛ կարդար զայն .

Զօրաւոր մարդը կ'ապրի՛ մոռցած գիրքերը բոլոր
Եւ գիրքերուն հակառակ
Կ'ստեղծէ նոր ճամբաներ՝ հոգ չէ թէ ծուռ ու մոլոր...
Միայն Աստուած է շիտակ...

Արդարութի՛ւն, բարութի՛ւն , մարդը ձեզ լաւ կը ճանչնայ՝
Ինչպէս աստղերն երկընքին .
Ձեզ կը ճանչնայ հեռուէ՛ն , կը հիանայ ձեր վրայ,
Ձեզ կը քննէ վերստին

Եւ ձեր շքեղ պատկերին կը յաւելու միշտ նոր գիծ ,
Միշտ նոր գոյն մը հրմայիչ...
Տըկաբին ձեռք կուտան հոն՝ մինչ կեանքի մէջ կուտան կից .
Կեանքը տարբե՛ր է ... մի քիչ :

Գիրքե՛ր՝ ամօթը մարդուն, կուգն ու վէրքերը անոր
Ծածկող շրջեղ քրդամի՛թ,
Բըղըկաէի՛ հս ըզքեղ եւ երեւնար մարդը նոր,
Ծարդը հին եւ ճշմարիտ....

Գիրքե՛ր, մեռած սրբութեանց, գեղեցկութեանց դամբարա՛ն,
Ձեր շեղակոյտը մըթին
Օդն հանէի՛ որ թերեւս հողին մէջ մարդկութեան
Ծագէ՛ր շող մը վերըստին ...

Գիրքե՛ր, միակ ըստիւփանքն, հացն ու հաճոյքն իմ սրտիս,
Փրճացընել ձեզ կ'ուզեմ՝
Որպէսզի ա՛լ չըխաբէք ու չըխաբեմ ես ալ զիս,
Ձիյնա՛մ միշտ ձեր սուտին դէմ...

Գիրքե՛ր, գիրքե՛ր կեղծպարիշտ, ես կ'ուզէի միմիակ
Մեծ զըրատան մը մէջ ձեզ
Ամբողջովին հաւաքել, ձեռքովըս տալ ձեզ կըրակ,
Եւ ձեր փոշին հըրակէզ
Յրուե՛լ չորս ծաղն աշխարհի, տա՛լ երկընքին անյատակ....

ԱՂՕԹՔ ՎԱՂՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ ԱՌՋԵՒ

Պաշտերուն մէջ, դիտեցէ՛ք, նոր-նոր ծիւեր կը յառնեն,
Որոնք փո՛ւշ են թէ ցորեն՝ դեռ չեմ գիտեր, չե՛մ գիտեր.
Թերեւս փո՛ւշ են անոնց ըստամոքսին որ՝ կուշտե՛ր,
Նաշիհը չեն տար այլոց, մինչ նօթին՝ են ցորեն... :

Ժամանակին մէջ հնչող խուլ ազմուկներ կը լսուին՝
Հարուածներու, բաղխումի՛, փրլուզումի ազդարար,
Ոտքի վրայ ըսկըսած հոգեվարքի՛ մը երկար
Եւ գըրոհի մ'որ հեռո՛ւն կը վարանի տակաւին... :

Ամենուրեք, ճնշուած մեծ հոգիները բոլոր
Կազերու պէս կը պայթին... ճապաղիքները արեան՝
Գետնին երեսը չորցած, կարմիր բոցեր կը դառնան.
Զուր քրտինքները ամէն կ'ըլլան հեղեղ մը պղտոր

Ու կը սարսեն, կը քըշե՛ն ժայռեր, թումբեր դարսւոր... :

Տէ՛ր, բարութիւնըդ այսօ՛ր, իմաստութիւնըդ հիմա՛
Պէտք է ղրկես աշխարհի՛ այս հիւլէին տանջակոծ.
Թէեւ մոռցան անոնք Քեզ՝ բայց յիմար հօտը մարդոց
Միմիայն դուն կեցընել կրնաս վիհին ճամբուն վրայ... :

Մօքի պատրոյզը եթէ մարդերուն մէջ վառեցիր
Ու կեանքն ըրիր անոր իւղ, - Տէ՛ր, մի թողուր որ յանկարծ
Շրջեն կանթեղը անոնք. ըրէ՛ զայն միշտ լուսաբծարծ
Նւ փնտրուել տո՛ւր անով ճշմարտութիւնըդ անծիր... :

Կեանքին համար բովանդակ՝ կաթեցուր սէր սրտին մէջ
Զօրաւորին այսօրուան, զօրաւորի՛ն ալ վաղուան.
Սրտերն անոնց չըխրցուին՝ այլ պարպււին ու լինա՛ն
Իրարո՛ւ մէջ, իրարմո՛վ՝ հաղորդութեամբ մը անվերջ... :

Գրեթա՛ գոնէ տըղայոց եւ ծերերուն. մի՛ թողուր
Տըղաքն առանց գորովի, ծերերն առանց նեցուկի...
Թո՛ղ ընդհարումն ըլլայ կարճ եւ թո՛ղ շուտով հաստառուի
Խաղաղութիւնը արդար՝ կռուողներուն մէջ տըխուր... :

Թո՛ղ սառանին ու փշրին բարձրը բերդերն անառիկ
Նւ իյնան վար պատնէշներն զըրահապատ եսութեանց.
Սմէն մարդու հաւասար թող բաժնւրւի ամէն զանձ.
Թո՛ղ պարտէզները բացուին եւ թող խուժեն հոն մարդիկ
Բայց չըկտրեն ոչ մէկ ծառ, չը ճգմեն ո՛չ մէկ ծաղիկ... :

ՄԱՀՈՒԱՆ

Պիտի ուզեմ երթալ Մահուան, կամովին
Որ մը՝ հաստատ եւ դեռ առոյգ քայլերով,
Զսպասելով որ ան ցցուի մահճիս քով
եւ սարսափած յանկարծ աչքերըս գոցուին:

Արջայական, աստուածային հիւրն է ան,
Որ մեր խոնարհ յարկէն երբ ներս կը մտնէ՝
Ետ մըղելով յանկարծ պատերը դժնէ
Կը փոխարկէ զայն պալատի մ'անսահման:

Բոպէ մը հիւր՝ կ'ըլլայ յետոյ հիւրընկալ
Իր տունին մէջ, յաւերժութեան մը համար,
Սերունդներու որոնց ամբողջ, դարէ դար,
Ան կ'ստանձնէ բովանդակ պէտքը հոգալ...:

Որքա՞ն մարդիկ հաւատացին Աստուծոյ
Եւ կոչեցին զայն բարեգութ, բարեխնամ.
Բայց ես, ո՛վ Մահ, աւելի քեզ կը հատամ՝
Զի կը տեսնեմ քեզ եւ քու գործըդ սիրոյ...:

Աստուած, անշուշտ կայ եւ անվերջ կը խոկայ
Տեղ մը, հեռո՛ւն, տիեզերքին իր վերեւ...:

Մինչ դուն, ո՛վ Մահ, տեսանելի իբր արեւ՝
Անոր նըման մեր մէջը մի՛շտ ես ներկայ:

Արեւին պէս, սակայն անկէ աւելի,
— Քանզի անոր ալ դուն իշխանն ես ու տէրն —
Կը հասունցնես կեանքի բոլոր պտուղներն,
Կը քաղցրացնես, կ'ընես հոյզով զանոնք լի...

Ինչպէս, նըման դեռ արեւին, լոյս կուտաս
Աչուլներուն որոնք կոյր չեն ի ծընէ,
Կը ցուցունես ճամբան որ քեզ կը դիմէ
Նւ ամէն ինչ, հասանելի ու անհաս,

Որ մինչեւ քեզ, շուրջն ու վրբան այդ ճամբուն
Նւ ծայրն անոր՝ մեզի համար կայ ի պահ...
Այդպէս՝ լոյսիդ մէջ կ'երեւի ինձ, ո՛վ Մահ,
Կեանքը քեզմով ամբողջ օծուն ու լեցուն,

Կեանքը՝ միայն քու մէկ պատկերդ ընտանի,
Քու մէկ տօգոյն խուսափուկ ցոլքդ յաստիս,
Յաւիտեանէն, զոր քու ձեռքիդ մէջ ունիս,
Ինկած կաթիլ՝ յաւերժութեամբ ինքն ալ լի.

Կեանքը, աւա՛ղ, միմիայն մահ մ'անկատար,
Քու առօրեայ մէկ փոքր հարուածըդ միայն...,
Մինչդեռ, ո՛վ Մահ, ես ընդունիլ կ'ուզեմ զայն՝
Հրգօր ու շեշտ՝ իջած ճակտիս վրայ խոնարհ...

ՏԵՍԻԼՔ ՀԻՆ ԿԵԱՆՔԻ

Այլ տեսնեմ հին հայկական վանքի մը բակին ընդարձակ՝
Հուսրնկայով ողողուն, որուն վրայ կը բացուին
Յաժուկ դուռներ խուցերու, եւ կը տեսնեմ լուսնին տակ
Խուժք մը տըղաք՝ խաղացող այդ քարերուն վրայ հին....

Երկու ըստուեր անոնց մէջ կը խօսակցին մեկուսի
Սուրբին պաշտօնը առտուն եւ Եկեացէն իրիկուան,
Թանձրացած բոյրը խունկին եւ զըրոյցներն հըրաշքի՝
Անոնց ձայնին ու ձեւին խորհուրդի դող մը կուտան....

Հրոեց աղմուկը տըղոց.... Աղանիները միայն
Իրենց թաղին բարձունքէն՝ պղպղջակի պէս թեթեւ
Մերթ վուվուներ կ'արձակեն՝ մթնոլորտին մէջ անձայն....

Հուսինը ե՛րբ մեկնեցաւ.... Վանքի բակին վրայ սեւ
Կեցեր է լուռ ու անշարժ դեռատի զոյգը հիմա,
Կարծես ձեռքէն հրեշտակի մ'հաղորդութիւն կ'ստանայ....

ԾԻԾԱՂ

Խնդալ պէտք է, լոկ խնդալ – տըղաս խորհուրդ կուտայ ինձ, –
Մարդոց վըրայ՝ որ ատոր են միմիայն արժանի.
Ուրիշ ամէն բան ժանգ է հոգւոյն համար, որ պղինձ՝
Ծիծաղին խիստ շըփուսով կը մաքրուի, կը փայլի...:

Եւ իմ տըղաս իրաւո՛ւնք ունի անշուշտ... բայց ո՞ւրկէ
Գիտէ այդ բանն անիկա. ան ե՞րբ չափեց այդքար խոր՝
Յիմարութիւնը մարդոց, որպէսզի լաստն իր նետէ
Վստահօրէն ու երթա՞յ անհոգ՝ ծովուն վրայ անոր...:

Քեզ, ո՛վ Ծիծաղ, ատենով երբ այնքան ալ դեռ չէի
Քեզի կարօտ, զբկեցի զերդ կատու մը կուրծքիս վրայ,
Քեզ զգուեցի, զրգուեցի եւ ճանկաբաց, սխրալի՝
Նրեսն ի վեր շատերուն արձակեցի՝ անխնայ...:

Բայց հիմա քիչ, ո՛հ, շատ քիչ, կրնամ այլեւրս խնդալ.
Հիմա հոգիս ինքնիրմով բըզըկտըւած է այնքան,
Այնքան ցաւոտ, վիրաւոր՝ որ իր ծիծաղն ու ծաղըն ալ,
Է՛ն առաջ զինք կ'արիւնեն ու իր վըրայ՝ կը մընան...:

Կեա՛նք, խընայէ իմ տըղուս օր մը ըլլալ ինձ նըման...:

ՆԵՂՈՍ

Նեղո՛ս սրբազան, ո՛վ ծիրանաւոր,
Վէտ ի վէտ մինչեւ ոտքերըդ իջած
Վառ պատմութեանով՝ զոր եկան բոլոր
Իշխանք համբուրել, շարժել զող ի զող...

Տխտանեան Նեղո՛ս, որ դարերն ի վար
Կը սահիս կ'երթաս առանց անցնելու,
Օղակներուն մէջ շղթայիդ երկար
Սեղմած պահելով կեանքը քեզ հըլու...

Նեղո՛ս հեշտութեան, Նեղո՛ս պաշտամանց,
Դուն՝ խորհո՛ւրդ բեղուն եւ դուն՝ լուռ դաշնե՛րդ,
Շուրջըդ ամէն բոյս, անասուն ու անձ
Շունչէդ շունչ մըն է, ընդերքէդ՝ ընդերք...

Ալքդ՝ արմաւենի՛ն կը հանէ երկինք,
Եւ կը ծաւալէ ցանուած դաշտը զա՛յն.
Քե՛զ աւազը թեւ, բուրգերն են ըստինք,
Բամպակը կաթիդ փրփուրն է միայն...

Ուղտերը քեզմէ՛ անապատին մէջ
Կը սորվին քալել վերնթաց ու լուռ.

Քեզմով լի սափոր՝ կանայք ուղղամէջ
Իրենց շուրջը քե՛զ կը թափեն բուռ բուռ...

Եւ ըսել, ըսե՛լ, հայր ու մայր Նեղո՛ս,
Որ ժամանակին մէջ թաղուած անթիւ
Քուրմեր ու մոզեր քեզ դիտեր են հոս,
Քեզ երգեր, պաշտե՛ր երկիւղիւ, հեշտիւ...,

Ըսե՛լ թէ կարծեր են քեզ նոյն յաւէտ՝
Երբ շիթ մը չունիս կեցող մէկ վայրկեան,
Երբ, յաւէտ մանուկ, կը բերես քեզ հետ
Հեռուէն հոյգեր միշտ նո՛ր զօրութեան...,

Ըսե՛լ, շինարա՛ր, թէ լեռ մ'ահաւոր,
Լե՛ռը քեզ ծընող՝ կը քանդես անվերջ
Եւ կ'երթաս խելառ՝ գանձերը անոր
Տարածել, ցրուել ովկէանին մէջ...,

Ըսե՛լ թէ խորհուրդդ եւ ուժդ անհուն՝
Միայն վազք, վատնում, կորուստ է միայն,
Թէ մահը լերան՝ կեանքն է դաշտերուն,
Թէ մահն ու կեանքը բառեր են ունայն

Եւ թէ կայ միայն դոյութիւն, Աստուած...,
Ըսե՛լ, ո՛վ Նեղո՛ս, թէ անկէ կուգան
Սիւքդ ու խոհերն այս թափառայած...,
Ըսե՛լ ա՛յս միայն, Նեղո՛ս սրբազան,

Նեղո՛ս ալեւոր ու ծիրանաւոր,
Նեղո՛ս ներուման, ներդաշնաւորման,
Լուսեղ հաւատքի ո՛վ աղբիւր պղտոր,
Ո՛վ զետ անսահման, գետի՛ն գիտութեան...

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Ար պատմէր մայրս ինձ այսպէս.
— «Երբ դեռ եալլն կ'ապրէինք...»
— «Մայր, երբեք չեմ յիշեր ես...»
— «Դուն ո՞ւր էիր, դեռ երկինքն...»

«Օր մը եղբայրդ երէց
«Հօրդ համբիշը սաթէ
«Սաղալով ծովը ձրգեց...
«Այդ որ ունիս՝ ճիշդ այդ է:

«Ծովը խորունկ էր այնտեղ՝
«Վեց գրկաչափ, կ'ըսէին,
«Եւ հոսանքն ալ՝ շատ ուժեղ
«Բուն իսկ առջին եալլին:

«Բերինք սուղակ մը հրեայ՝
«Որ նախ ուզեց շիշ մը ձէթ,
«Ձէթը թափեց ծովուն վրայ,
«Եղաւ անոր տակ անհետ:

«Ջուրն հայելոյ պէս յստակ,
«Խաղաղ դարձեր էր յանկարծ.
«Կը լողար մարդն անոր տակ՝
«Մէջքէն չուանով մը կապուած»

«Երեք անգամ՝ ան այսպէս
«Իջաւ, ելաւ վերըստին,
«Ու երբորդին՝ ինչ տեսնես,
«Համբիշը մէջն էր ձեռքին...»

* * *

Ո՛վ մա՛յր, ես ինչ ընեմ որ՝
Խաղաղի ծովը հողւոյս,
Յատակ տեսնեմ խորն անոր
Ու կարենամ անկէ դուրս

Բերել հաւա՛տքս իմ անցեալ,
Իմ յո՛յսս ու սէ՛րըս մաքուր...
Մայր իմ, ո՛վ մայր սիրեցեալ,
Խաղաղեցնող ձէլթն ինձ տո՛ւր...:

« ՀՈԳԻՍ »

Ա' երթաս ճամբէ մը որուն վերջը ծանօթ է քեզի,
Հասակիդ չափ ու լայնքիդ փո'ս մը՝ որուն կը լընուն
Իսկոյն բացուածքն ու ըզքեզ առանց օդի եւ լոյսի
Կը ձրգեն հոն առանձին, կեր եւ ընկեր որդերուն...:

Միայն ոսկոր կը մընաս... մինչեւ որ օր մ'ալ անոնք
Տարանջատուին իրարմէ ու դառնան հող յամբապէս...
Ինչ որ քու դէմքդ էր այստեղ-ճակատ ու այտ, աչք ու յօնք-
Արդէն վաղուց է լափուած ու սրբւած աշխարհէս...

Սակայն կ'ապրի՞, կը խորհիս, հոգի'դ՝ որ սիրտ եւ ուղեղ,
Միայն ուղեղ է թերեւս, զոր կ'ըմբռնես ուղեղով
Եւ դայն հազի'ւ երազել կընաս իբրեւ քիչ մը հով...:

Հոգի'դ՝ հոգւոյն Աստուծոյ գացած մօտիկ վերն, այնտե՛ղ...
Բայց ո՞ւր է վերն... եւ «հոգիս» կ'ըսես միայն դուն հիմա
Ուրիշ մարմնոյ մ'որ պիտի քու մարմնոյդ պէս չըքանայ...-

ԵՐԲ ԿԸ ԽՈՐՀԻՄ

Երբ կը խորհիմ թէ ականջներս օր մը պիտի չըլլսեն ա՛լ,
Ա՛լ չըշարժին, ա՛լ չըբռնեն պիտի մատներս. բազկերակի՛
Սա կապոյտ թելս՝ օր մը չըլլայ պիտի այսպէս առածը գեալ,
Լեցուն, տրոփուն, այլ փրստորած որդի մը պէս պիտի թափի...

Երբ կը խորհիմ թէ ո՛չ մէկ սէր, ո՛չ մէկ տենչանք մարմինիս մէջ
Չըլըլըրտի պիտի այլեւս. թէ ոսկրատուփը ձեռքիս տակ,
Որ գըլուխս է, որ ես եմ, ե՛ս ամբողջովին՝ գալիք անվերջ
Դարերուն մէջ պիտի մընայ հողով լեցուն, ինձմէ դատարկ...

Սոսկում մը նախ զիս կը պատէ ու կը կարծեմ թէ կ'իյնամ վար,
Ծընած օրէս մինչեւ այսօր ինկա՛ծ եմ միշտ ու դեռ կ'իյնամ
Վիհի մը մէջ՝ որուն յատակն ոչընչութիւն է ու խաւար...

Յետոյ, սակայն, կը խաղաղիմ. կ'զգամ նոյնիսկ յոյս մը տարտամ.
... Ինչալու տեղ կ'ելլե՛մ թերեւս, ու իր բեռէն ազատ հոգիս՝
Գրկէ՞դ մեկնած, թերեւս, ո՛վ Տէր, պիտի գրկիդ մէջ ընդունիս...

ԳԱՂԱՓԱՐԱՑ ԳԵՏԻՆԸ

Ինչպէս նաւու մը վըրայ փոթորիկի միջոցին՝
Նա ոտքս ամուր կը կոխեմ՝ բայց կը սահիմ, կը նետուիմ
Մէկ կողմէն միւսը, աւա՛ղ, գաղափարաց գետինին
Նւ կը խորհիմ թէ կեանքին վերեւ ան շատ է ճղճիւմ...

Զըպառկելու համար դեռ — ինչպէս նաւու մը վըրայ
Փոթորիկի միջոցին — կը չափւնք փեմ շարունակ
Գաղափարաց գետինին լայնքն ու երկայնքը հիմա,
Մինչ ան անվերջ կը ծրուի ու կը փախչի՝ քայլիս տակ...

Նւ միշտ՝ ինչպէս աջ ու ձախ, եւ վեր ու վար տատանող
Կամըրջակի մը վըրայ՝ հորիզոնները մտքիս
Մերթ գլխէս վեր կը ցցուին, մերթ կ'անհետին՝ մըթասօղո՛ւ:

Գետին մ'այսքան անհաստատ՝ երբեք անշուշտ կ'ընկնէ՛ զիս.
Բայց կ'սփոփուի՛մ խորհելով... Թէ մէկ օրուան մէջ մէ՛կ անձ՝
Նա դարեբո՛ւ, շատեբո՛ւ կ'ապրիմ խորհուրդը մէկանց...:

ԵՐԱՋԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Երէկ զիշեր ես տեսայ, ես տեսայ՝ Քունն իմ վրբաս...
Անկողնիս շուրջ կը յածէր, կ'ուզէր մարմինս ու հոգիս,
Թեւերն անվերջ կը շարժէր եւ միջոցէն մաս առ մաս
Ամէն սրնունդ վանելով՝ կ'ուզէր հիւծել, մարե՛լ զիս....

Կը կարգայի ու աչքերս ու միտքս բաց էին դեռ...
Տարտամօրէն՝ մերթ ընդ մերթ՝ ներկայութիւնը անո՞ր
Կը դռնէի տողերուն մէջ ըստուերով ծանրաբեռ,
Բայց խկոյն դուրս կ'ընէի եւ կ'առնէի շունչ մը նոր....

Օ՛հ... դաւաճանը յանկարծ զարկա՛ւ աչքիս կոպերուն...
Հիմա կըռիւ մը վրբաս, սիրոյ կըռի՛ւ մը անձայն՝
Որուն մահիճն էի ես, կըռի՛ւ ծրփուն, ծփծրփուն,
Կատաղօրէն կը մղուէր ընդմէջ՝ Քունին՝ ւ Արթնութեան...

Եւ ըզգացի ես անա՛, բոպէսփայլ լոյսի մէջ,
Քունը յաղթող Արթնութեան, զայն վայելող հեւ ի հեւ...,
Մինչ՝ լըրացած այդ կռուէն պիտի ծընէր պահ մը վերջ,
Երազը՝ փոքր խառնածին, Երազը՝ քո՛ւն արթնաթեւ....

ՄՈՒՍԷՈՆ ԱԹԷՆՔԻ

Քարեր միայն, քարե՛ր անթիւ. իբրեւ սիւն,
Իբրեւ արձան կեանք ըստացած սուրբ քարեր,
Հողը զանոնք նորէն իր ծոցն էր առեր,
Անոնք հողէն առին նորէ՛ն յարութիւն:

Մարդոց ծընունդ՝ բայց մարդերէն շատ առաջ,
Արդարագոյն անոնց սերունդը իբրեւ,
Անմեղութի՛ւն, գեղեցկութի՛ւն մշտատեւ,
Վերերեւցան անոնք այստեղ՝ ջինջ ու քաջ:

Եւ յարուցեալ պայծառ ամբոխ մը հիմա,
Լուսասպիտակ, անդրանըշոյլ, կը նայի՛
Հին աշխարհէն մեր աշխարհին ամայի:

Աստուածահոյլ մը բանտարկեալ՝ ցոյց կուտայ
Այստեղ ճամբան այն միւս ու մեծ աշխարհին,
Ուր Գեղ եւ Ուժ իբերահաշտ կը բնակին....

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԻ ԱՄՊԵՐ

Վերջալոյսին, ամպե՛ր, ամպե՛ր՝
Արեւմուտքէն դէպի վեր,
Մինչեւ զենիթ՝ յուլօրէն
Ընկողմանած թո՛յլ ամպեր....:

Արեւը հոն՝ ծոցին ետին,
Կը յամենայ տակաւին
Նւ ամպերուն կը դրկէ
Իր փայփայանքը վերջին...:

Օհ, այս մեծ ամպն՝ այս փոքր ծովուն
Վերեւ ձըգուն, տարածուն,
Ամէն վայրկեան ձեւափոխ
Նւ առնելով ամէն գոյն...

Ճերմա՛կ թաւիշ՝ որուն վըրայ
Սպիտակ վարդ կը տեղայ,
Նւ կարմիր վարդ, եւ արդէն
Ոսկեգոյն բուռ մը տալիս....:

Ուրիշ ամպեր՝ որ կը սահին
Դէպի սահմանն ըստուերին,
Եւ մերթ ծայրէ մը յանկարծ
Կը բռնէին, կը մարին...

Եւ մընացող ու սահանցող
Նուրբ քողերուն ու փողփող
Դիպակներուն այս մէջտեղ՝
Երկինքի միան հեշտադող...:

Ու երկինքին ներքեւ ահա՛
Ծո՛ղն որ կարծես կը մըխայ
Մանուշագոյն ջուրին տակ,
Մեծ հրդեհով մը ոսկեայ...:

Բայց ամպերուն վըրայ տակաւ,
Ու ծովուն մէջ՝ խաւ առ խաւ
Կ'իջնէ մոխիրն արեւին
Որ հոն մեղմիւ ածխացաւ...:

...Ո՛ր մէկ երանգ ա՛լ ամպերէն.
Թափա՛ծ՝ վարդերը ամէն.
Երկինքի մէջ լըռութի՛ւն...
Ամպերը հոն են ու չեն...:

ԲԱՑ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

Ես պզտիկ ու մեծ շատ մը սէրերու
- Արշիպեղազո՛ւ - նաւելով մէջէն,
Առանց ոչ մէկուն քով խարըսխելու
- Ի՛նչ խենթ, խե՛նթ էի - հասած եմ բաց ծով...

Բաց ծո՛ղի եմ հիմա՝ անհունութեան դէմ
Լո՛ւռ հորիզոնին, զո՛ւր հորիզոնին...
Կղզիներն հեռուն նորէն կը տեսնեմ,
Անոնք, մի առ մի, նորէ՛ն կ'անհետին....

Ո՛չ մէկ նաւ հիմա, ո՛չ իսկ ապառաժ
Մ'որուն շուրջ դառնայ իմ նաւըս գոնէ
Կամ ալիք մը զիս հոն տանի, զարնէ....

Ովկէա՛ն անծայր՝ մերթ մըռայլ մերթ խաժ,
Ու մի՛շտ ամայի... Եւ վերէն՝ միայն
Ամպեր, լո՛ւռ ամպեր կը սահին կ'երթան...

ՔԱՌԱՄՆԱՄԵԱԿ

Ա.

Քառասունին՝ կ'ըսենք ա՛լ. - Կը հեռանաս մենէ, կ'հա՛նք.
Ըզգալապէս՝ երեկէն աւելի մութ է այսօր.

Մինչեւ երէկ լեռն ի վեր ելած էինք, արդ կ'իջնանք,
Կ'իջնայ մեզ հետ ապագա՛ն ալ յոյսերուն հետ բոլոր...:

Կը կարծէինք, դեռ երէկ, ըլլալ ըսկիզբը ճամբուն.

Այսօր յանկարծ կը խորհինք թէ կէսն անցած ենք արդէն,
Լաւագոյն կէսը անշուշտ, եւ դանդաշուն, մոլորուն՝
Պիտի երթանք ա՛լ յաւէտ հալածուելով այս ցաւէն...:

Յա՛ւր՝ ամբողջ անցեալի, դեղեցկութեանց, ճոխութեանց,
Երբ կրնայինք՝ չկրցա՛նք լընուլ մեր կեանքն անոնցմով,
Հա՛ց մեր այժմու նօթութեան, թշուառութեան դիմաց դա՛նձ:

Քառասունին՝ կը կենանք փրլատակաց դէզին քով.

Նոր պալատնե՛ր կ'երազենք, որքա՛ն շրջեղ աւելի.

Բայց մեզ ոչ ոք չի հաւտար ու չենք հաւտա՛ր մենք մեզի...:

Բ.

Քառասունին, բայց կ'զգա՛նք երէկուընէ աւելի՝
թէ քաղցրը պահը իր մէջ մեծ քաղցրութիւն մը ունի.
Լոյսի մը դէմ չենք կենար այլեւս երկար, տեսլահար,
Այլ վերլուծել կը ջանանք իր երանգներն անհամար...

Քառասունին՝ երէկի յոգնութենէն այս առտու
Նրբ կը գտնենք մեզ հանգչած ու դեռ պատրաստ քալելու՝
Հրպարտութիւն մը յանկարծ կը կրկնէ ուժը մերին
Եւ կարծենք թէ երբեք վերջ չունենա՛ր այս ուղին...

Քառասունին՝ հափափուած հաճոյքներուն տեղ բոլոր,
Կը վայելենք հեշտանքներ աւելի խոր, միմիայն
Մէկ բաժակի ումպ առ ումպ ըմբռնիւնով մէջ երկայն...

Եւ այն օրերն՝ ուր ոչինչ մեզ կը ջամբէ կեանքը չոր,
Ո՛չ իսկ կաթիլ մը գորով, ո՛չ յոյս եւ ո՛չ իսկ պատրանք,
Իմաստութեան մըրուրով մենք քիչ մը դեռ կ'արբենանք...

Գ.

Բայց ի՞նչ արագ, ի՞նչ արագ՝ քառասունէն վերջ հիմա
կը թաւալին տարիներն՝ իրենց կառքին մեզ կապած,
Մեզ զարնելով քարէ քար, մինչեւ որ մահն ողորմած
Ճամբան կանգնի ու փոկին սուրի հարուածը իր տայ...

Այսքան արագ՝ կառքն անշուշտ կը գլորի՝ լեռն ի վար,
Այսքան արագ՝ կը քաշէ անշուշտ զայն ձոր մը խորունկ,
Եւ փոսին մէջ ուր կ'անին տօգունատիպ մեծ ծաղկունք՝
Մեզ կ'սպասէ, կը խորհինք, քունին հանգիստը երկար....:

Քառասունէն վերջ՝ այսօր, մերթ կը սոսկանք այդ քունէն,
Եւ մերթ անոր կը ցանկանք մեր յոգնութեամբն աւելցող՝
Փափաքելով յարդարել մեր անկողինը արդէն....:

Քառասունէն վերջ, ո՛վ Տէր, կ'ապաւինինք փոխն ի փոխ
Զրմեռնելու դեռ յոյսին եւ յոյսին շուտ մեռնելու,
Ընդ մէջ հոգւոյն եւ մարմնոյն բաղխումներուն ահաբեկու....:

ՇՈՒՆ ՄԸ

Մո՛ւն մը, շու՛նե՛ր բազմաթիւ, Հովուական շուն՝ մենութեան
նւ հըսկումի վարժըւած, քիչ մը խոժոռ, քիչ մը կոշտ.
Յետոյ փափուկ, գանգրահեր, մեծ ու պզտիկ, որսական,
Զըւարճական պերճ շուներ՝ որոնց չըսաւ մարդ մը օգն... ,

Հովուական շունն անոնց մէջ կ'զգայ ինքզինք կորսըւած.
Թէեւ յաճախ կը նայի անոնց խորունկ ըղձանքով,
Բայց քննանալ կը կեղծէ՝ մէկ աչքը գոց, միւսը բաց,
Նւ քիչ անգամ՝ աւամայ կը շարժէ պոչն անոնց քով... ,

Զինք կը տեսնեն՝ զարմացած՝ աղուոր շուներն հեռուէն.
Ա՛յնքան ուրիշ կը թըւի կերպարանքով, բընութեամբ՝
Որ կենդանի մը ուրիշ քիչ կը մընայ զայն կարծեն... ,

Ոմանք կ'զգան իր ձեւին, ձայնին ներքեւ ապրստամբ՝
Պահուած գորովը փափուկ, աղապատանքը խորին,
Բայց հազիւ մօտը եկած՝ ահա կամաց մը կ'անցնին... ,

Մինչ ան նորէ՛ն՝ միսմինակ՝ կը փակէ աչքը յուզմամբ... ,

ՏՂԱՔՆԵՐ ԿԱՆ

Տըղաքներ կան՝ որ կ'ապրին մինչեւ քառասուն տարեկան,
Մինչեւ յիսուն ու վաթսուն, ո՛րքան որ մարդը ապրի...
Սոսկալի է, սոսկալի՛. ո՛չ մարդն է մարդ, ոչ տըղան
Տըղայ շատոնց. երկու անձ՝ բնակիչ մէ՛կ մարմինի...:

Երբ ընկերները իրենց կը մեռնէին՝ ապրեցուց
Գուցէ կարօտ մը զանոնք, չըգոհացած տենչ մը հին,
Զըգուրցըւած սէր մը քաղցր...: Անցա՛ծ է ժամը վաղուց,
Բայց անոնք մի՛շտ կ'սպասեն սիրաճաշի զանգակին...:

Մըտածելով պաղարեամբ՝ գիտե՛նք, կ'ըսեն ինքզինքնուն,
Թէ հընար չէ, հընար չէ...: Մերթ կը խնդան իրենց վրայ,
Մերթ կը կատղին, մերթ կուլան եւ վերըստի՛ն կը թողուն՝
Որ սիրտն իրենց գէպի ետ փախըստական ընթանայ...:

Անո՛նց, ո՛վ Տէր, գըթութի՛ւն: Անոնց համար, Տէ՛ր, գիտե՛ս
Թէ չունիս ոչ մէկ շընորհ՝ բաց ի մահուան շընորհէն...
Թո՛ղ հըրեշտակդ հոգէառ բացառապէ՛ս ըլլայ հեզ,
Ըլլայ աղուոր եւ թոյլ տայ որ զինք ուժգին համբուրեն...:

ՆՈՐ ՍԵՆԵԱԿ

Իմ նոր սենեակըս ահա՝ չորսի վըրայ հինգ կանգուն.
Իր տեսարանը ի՞նչ փոյթ, կարասիները ի՞նչ փոյթ.
Այս միջոցին մէջ ամէն առտու, ամէն իրիկուն
Պատմութիւններ ինձ պատմէ իմ մատըս ճըկոյթ...

Եւ մինչդեռ ան կը մնջէ՝ ահա յանկարծ, գաղտնօրէն
Պիտի խօսի՝ հոս ականջս ու ընդհատէ պիտի զայն.
Աչքըս պաղի՝ պիտի հոս իր ըսպասմանը խորէն
Եւ պիտի օրորուս խաղա՛յ ու փոթորկի լռելեայն...:

Ապաստանին եւ պարեն պիտի անթիւ պարիկներ
Իմ շուրջըս, հոս՝ անանուն, ծփծրփուն պար մը ծածուկ,
Մինչեւ որ գայ ու վանէ զիրենք պառաւ մը ջատուկ...:

Եւ հոս, եւ հո՛ս տակաւին, ամենօրեայ խեղճ պատկեր՝
Քառսուն մանուկ բարեպաշտ, հուրի, սառի մէջ ձգուած,
Պիտի անվերջ տըւայտին՝ աղօթելով առ Աստուած...:

ԱՆԿԱՐԵԼԻՆ

Ս' ուզեմ մէկը - ուզելու վարժութիւնն իսկ կորուսեր,
Կարծես մոռցե՛ր եմ հիմա -
Որ փոյթ չէ թէ ինձ համար չզգայ ոչ տենչ ու ոչ սէր՝
Բայց որ իմ սէրըս գիտնայ...:

Գիտնայ՝ գառնուկը ինչպէս զինքը սիրողը գիտէ,
Գիտէ թռչունն ալ ինչպէս,
Ու կ'որոշէ զայն իսկոյն ուրիշ ամէն մարդերէ,
Անոր հետ քաղցր է ու հեզ...:

Զրսիրելով հանդերձ զիս՝ երախտագէտ ինձ ըլլայ
Զինք սիրելուս համար շատ,
Սիրէ՛ սիրուիլը ինձմէ ու դընէ վիզն ուսիս վրայ՝
Վստահութեամբ մը ազատ...:

Իմ բառերուս փոխարէն, որոնք մանկան մը ըսուած
Անուշ բառեր պիտ' ըլլան,
Ան մերթ ինծի ձեռքն իր տայ և մերթ յուզուած, երկիւղած՝
Նրկար նայուածք մը միայն...:

Աղուոր չըլլայ՝ բայց ըլլայ դեռահասակ ու մաքուր,
Մաքու՛ր՝ սրտով ու մարմնով.
Ըլլայ յաճախ ան ուրախ, բայց եւ երբե՛մըն տըխուր,
Լոյս եւ ըստուեր քովէ քով...:

Փափուկ ու տաք մատներով հըպի՛ր երբե՛մըն հոգւոյս՝
Նրման վէրքի մը ցաւոտ.
Ձեռ ըսփոփել կամենայ, ինձ ներշնչէ՛ր քիչ մը յոյս,
Գիշերս ընէ՛ր առաւօտ...:

Այսքանը բա՛ւ է ինձի, կ'ուզեմ այսքա՛ն միմիայն,
Եւ գիտեմ թէ՛ չունենա՛մ
Պիտի այս քիչն ալ հիմա, ... ու մոռցե՛ր եմ ահա զայն,
Մոռցե՛ր՝ ուզելը անգամ...:

ՊՈԼԻՍ

Անգամ մըն ալ դուն սեւցա՛ր աչքիս առջեւ, հին պատկե՛ր
Բլլուրներու մէջտեղէն անցնող ծովուն դարձդարձիկ,
Որուն կապոյտը կ'առնէ մերթ զմրուխտի երանգներ
Ու կ'օրրէ մերթ ըսպիտակ ամպը իր մէջ ցոլացիկ...

Օ՛հ, գարնան հոգի՛ն՝ այս ջուրին հոտով ամբողջ թաթաւուն,
Ի՜նչպէս թեթեւ կը թռի ամենուրեք՝ ափերո՛ւն
Վըրայ անոր եւ բարձանց վրայ ցամաքին եւ ամէն
Կաճաններուն մէջ՝ կայթող իր ոտքերուն հըպումէն....

...Բայց դուն, տեսի՛լք ընտանի, հիմա ա՛յնչպի հեռացած,
Ըսէ՛, իրա՞ն է որ ա՛լ պիտի երբեք չըբացուիս
Դիմացն ըզքեզ փնտրող իմ անսահման կարօտիս...

Դուն որ եղար, ո՛վ Պոլիս, լոյսն աչքերուս նորաբաց,
Ճի՞շդ է, ըսէ՛, որ ա՛լ մենք օտարներ ենք իրարու
Եւ իրաւունք չունի՛մ ես քու հողիդ մէջ թաղուելու....

ԱՂՕԹՔ ՀԻՒԱՆԴ ՏՂՈՒ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Հիւանդ, հիւանդ է տըղաս... Այս մըտածումն, ամէն հեղ,
Զիս կը նետէ երկընքի դէմ զայրոյթով մը ուժգին,
Մինչ երկվայրկեան մը յետոյ՝ իմ անկումիս մէջ անեղ
ես կը մընամ շնչասպառ, սեղմած իմ վէրքըս ներքին...

Տըղաս հիւանդ... Տէ՛ր, ներէ՛: Միայն աղօթք, աղաչանք,
Արտասուախառն, հոգեբուխ աղօթք ունիմ քու առջիդ,
Միայն աղօթք, ո՛չ բողոք, որ շընորհես իրեն կեանք,
Որ առնէ կեանքն ալ իրմէ շընորհ ու փայլ ու ժրպիտ...

Իբաւ է թէ իղձը մերն ու կամքը քուկդ է, Աստուած,
Դուն չես գործեր մեր մտքով, սակայն ներէ՛, օ՛հ, ներէ՛
Որ յիշեցնեմ թէ ո՛րքան անցնելով մեծ մութերէ՛

Յկած հասած էր այստեղ, արեւին տակ էր ելած,
Թէ իր հոգին ու իր միտքն ի՞նչպէս ճոխ են ու փարթամ
եւ թէ ի՞նչպէս հեռուէն ես իր վըրայ կը դողամ...:

ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐ

Չաշուեյարդար. ի՞նչ մընաց, կեանքէն ինծի ի՞նչ մընաց՝
Ինչ որ տըւի ուրիշին, տարօրինակ, ա՛յն միայն.
Ունդադատանք մը ծածուկ, օրհնութիւններ անխմաց,
Երբեմն հասնումը սրտիս ու մերթ արցունք մը անձայն...

Ինչ որ գընաց ուրիշին՝ վերադարձաւ անուշցած
Ու զօրացած՝ հոգիիս մէջ մընալու յաւիտեան.
Ինչ որ տարաւ Սէրն ինձմէ՝ չըկորսընցուց զայն Աստուած,
Տըւաւ ինձ ետ ու ըրաւ կեանքըս անով միշտ բուրեան...:

Եւ այժմ, ո՛վ Տէր, հակառակ իմ տանջանքիս, հակառակ
Ինծի համար սա՛ չորցած երջանկութեան աղբիւրին,
Հին գինիով յորդարուիս ես կ'արբենա՛մ տակաւին...:

Ու չեմ ըսեր «Ի՞նչ մընաց...» Ի՞նչ կը մընայ հողին տակ
Եղէգներէն դիւրաթեք, կաղնիներէն հաստաբուն.
Արեւն ըմպած ըլլալու մըխիթարանքը անհուն:

ԵՐԷԿ ԳԻՇԵՐ

Երէկ գիշեր - չեմ գիտեր երէ՞կ էր ան՝ թէ երազ -
Սիրոյ մօտէն ես անցայ, եղայ ա՛յնքան մօտ, ա՛յնքան՝
Որ, ա՛հ, դըպա՛յ իսկ անոր ու ան փախաւ հագիւ հագ
Նւ դեռ մատնեբրս կարծես գլխու պըտոյտ կ'ունենան...:

Երէկ գիշեր՝ անսահման ուրախութեան ի հաշիւ
Ես ժողվեցի իրական, անմահական փշրանքներ,
Որոնց վըրայ մըտածումս, ըզգայալանքս հեշտի՛ւ
Կը մընան այժմ առկախ՝ ջահերու պէս տարուբեր...:

Երէկ գիշեր երջանի՛կ եղայ միայն այդքանով,
Երազն ու կեանքը մութին մէջտեղ եկան քովէ քով,
Կեանքս երազո՛վ յորդեցաւ, ինչպէս երազս ալ կեանքով...:

Նւ այսօր բեռ մը կարծես հոգիիս մէջ կը տանիմ,
Հոգիիս մէջ ու մարմնո՛յս՝ բեռ մը զաղտնի, մըտերիմ,
Որուն տակ մերթ կը հեւամ եւ մերթ անո՛վ կը թըռիմ...:

ԱՅՍ ԵՐԱԶԸ

Պիտի քալե՛մ յաւիտեան այս երազին ետեւէն,
Ուր որ ըլլամ, ո՛ր աստղին կամ ո՛ր ամպին ալ ներքեւ,
Սիրտըս ուրախ թէ տըխուր, քայլերըս ծանր կամ թեթեւ,
Շուրջըս ամպրոպը գոռայ թէ գեփիւռները թեւեն...

Եյս երազին ետեւէն պիտի քալե՛մ յաւիտեան,
Հիմա, աւա՛ղ, գիտնալով թէ զայն պիտի չը բռնեմ՝
Բայց տենչալով այդ տեսիլքն իմ անցեալիս քաղցրադէմ
Հետըս յաւէտ ունենալ, անով երթալ գէ՛րեզման...

Անով՝ անցեալն ինծի հետ, իմ առջեւէս կ'ընթանայ
Ու կ'ըլլայ միշտ ապագայ ու զայն կ'ընէ ցանկալի.
Անոր սառին վրայ իբրեւ շող մ'արեւի կը փայլի...

Այդ երազին ետեւէն այս բոպէին ալ ահա՛
Կը հեւայ սիրտըս ա՛յնքան՝ որ զայն գրկա՛ծ եմ կտրծես,
Որ կը խորհիմ թէ արդէն ես սիրուա՛ծ եմ իմ սէրէս....:

ԱՆՈՆՔ

Մէկո՛ւն՝ հոգին տեսայ ես
Ու սիրեցի՝ ձեւերէն
Ու քայլերէն՝ որ կ'ելլեն,
Կարծես միշտ վե՛ր աշխարհէս....:

Մէ՛կն՝ իր ձայնին նըլագով
Զիս քընացուց 'ւ արթընցուց,
Զա՛յն ջուրերու հինաւուրց,
Հեղամբմունջ, թարմ ու զով....:

Յետոյ մազերը մէկուն
Խենթեցուցին պահ մը զիս՝
Բռնած իրենց մէջ հոգիս...

Բայց ուրիշի մը ժպտուն
Աչքերն այնքան քաղցր էին՝
Որ հիւա՛նդ եմ տակաւին....:

ՈՉ ՈՔ

Ոչ ո՞ք նորէն այս գիշեր,
Ոչ ո՞ք որ զիս լըսէր գէթ,
Որ քեզ մը զիս գուշակէր,
Որ, ո՛վ գիշեր, համայքէդ

Խնքն ալ ինձ պէս բռնըւած՝
Ըլլար տաւիդ մը թրթռուն
Եւ իմ տենչանքս երկիւղած՝
Ըլլար հո՞գն իր լարերուն...:

Ո՛չ ոք...: Ի զո՞ւր կը հեղուս
Անհուն գիշեր, քու խորունկ
Սիրոյ սափորըդ գլխուս...:

Ի զո՞ւր, ո՛վ սիրտս, իբրեւ խունկ
Կը յամառիս հոս դուն ալ
Ամայութեան մէջ մըխալ...:

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ո՛հ մէկ բարեկամ... Ու սիրտս ա՛յնչափ բան
Ունի ըսելիք՝ ծանրը ու թեթեւ,
Մէնչափ բան՝ որոնք բերնի վրայ կուգան
Նրբ լրսող մը կայ, ներո՛ղ մը նաեւ....

Հոգւոյս մէջ ամէն ըզգացում, խորհուրդ,
Զրպարզըւելով կը փտտի՝ կարծես...
Զըխօսող հոգին ա՛յնքան կ'ըլլայ ցուրտ,
Դառնացած՝ սառէն՝ նարինջի մը պէս....

Ո՛հ մէկ բարեկամ... և սակայն գիտե՛մ
Թէ կան շուրջըս, հոս, անհամար ցաւեր՝
Սրտերու մէջ լուռ, նրման ու տարբեր...:

Զըճանչնա՛լ իրար... միշտ գա՛լ դէմ առ դէմ
Նւ անցնի՛լ՝ առանց երբեք իրարու
Քիչ մ'ըստի, նեցուկ կամ յոյս ըլլալու....

ԱՏԵՆՕՔ

Ատենօք հունտ մը յոյսի՝ հոգիիս մէջ կը բանար
Ուրախութեան ծառ մը մեծ...: Լուսածաղիկ, լուսավառ
Աչք մը՝ սուղուած աչքիս մէջ, ձեռք մը ձեռքիս մէջ թողուած,
Կը վազցընէր հեւ ի հեւ սանձակոտոր սիրտս յանկարծ...:

Բայց խենդ սրտին ետեւէն կը հասնէր միտքը խելօք,
Միտքը խելօ՞ք, խելացի՞, եւ ինչպէս Զեւան ատենօք
Պըրմեթէն ապըստամբ՝ զայն կը զարնէր շղթայի
Ու կը ձըգէր զայն մինակ, իր ժայռին հետ ամայի...

...Կը յիշե՞ս ձեռքդ ափս գիշեր, ամստե՛ղ, դարձին այգիէն,
Մէջքիդ վըրայ, ձեռքիս տակ թռչունի պէս դողացող...
Եւ կը յիշե՞ս խաւարին մէջ շիթ առ շիթ՝ լուսաշող
Ինկող բառերը մերին, ու հառա՛չդ ալ տարօրէն...:

Այդ փափուկ պահը կեանքիս մէջ կը մընայ՝ տակաւին,
Մեռած կեանքիս մէջ մեռած աղաւնիի մը նըման,
Որ կը ֆեջէ՝ ընդմէջէն իր կիսաբաց կրտուցին՝
Իր բացակայ ընկերոջ շատ անուշ բան մը..., ի՞նչ բան...:

ՅԻՄԱՐԻ ՊԷՍ

Ահաւասիկ որ կը խորհիմ, յիմարի՛ պէս,
Մեղսակցութեամբն այս գիշերին կախարդական՝
Թէ դուն կրնաս, Թէ դուն թերե՛ւս պիտի ուզես
Ինծի իջնել՝ ինչպէս հորին մէջ լուսընկան...:

Աչքըդ տալիս մէջ բարութեամբ պիտի լընո՛ւս,
Պիտի թողո՞ւս ձեռքըդ ձեռքիս, ծունկըդ ծունկիս,
Պիտի գիտնա՛ս թողմի՛ն ամէն իմ իղձերուս
Սւ անոնց վրայ դուն իբրեւ ցօղ պիտի սահի՛ս...:

Ի՞նչ խենդ երազ, ի՞նչքան անգամ սուսերահար
Ձոր նայուածքէ ու շարժումէ, շեշտէ մ'հատու,
Մի՛շտ վերածնող, դատապարտուած մի՛շտ մեռնելու...:

Թոյլ տո՛ւր սակայն որ ան մեծնայ քե՛զ ալ համար,
Հասակէդ հասկ, գեղեցկութիւն առնէ գեղէդ
Սւ պատկերիդ շրջեղութեա՛մբը մեռնի գէթ...:

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄ

Քեզ բարեւել ու խօսի՛
Այսօր կամ վաղը, է՛ն ուշ,
Զարմացումէդ օգտուիլ
Եւ ըսել բառ մը անուշ...

Արագօրէն, ատկէ վերջ,
Նըկարագրել քեզ քեզի՛
Ա՛յնպէս ինչպէս սրտիս մէջ
«Քու»կըդ «իմ»ով կը գծուի...

Ի՛մ երազներս, ի՛մ հոգիս՝
Աչքերուդ մէջ ցոլացած,
Կարդալ ինչպէս գիրք մը բաց...

Մինչեւ որ դուն քեզ հաւնիս,
Մինչեւ որ դո՛ւն ալ ինձ պէս
Ըզբե՛ր իմ մէ՛ջըս սիրես...

ՍԱԼՈՐԵՆԻՆ

Մեր պարտէզն էր հորի նըման,
Նեղ ու ցածուկ... Բարձրը պատեր,
Պատին դրուած սանդուղ մ'երկար՝
Ուրկէ՝ մանուկ՝ կ'իլլէի վեր...

Եւ ճիշդ մէջտեղը պարտէզին
Սալորենի մը կար ամուլ...
Սալորենի մը՝ կ'ըսէի՛ն...
Կարծես աղջիկ մը համը ու խուլ...:

Միակ ծառն էր, Ամէն ձմեռ
Կը կարծէի թէ վերջնապէս
Զորցած է ան. գարնան հետ դեռ
Ան կը բացուէր՝ յոյսով կարծես...:

Անգամ մը զայն պատուաստեցին
Բայց չըբըռնեց պատուաստը վրան...
Դեռ կը խորհիմ ես այդ ծառին...
Մանուկն անո՛ր եղաւ նըման...

ՀԱՃՈՅՔ

Խեղճ պզտիկ հաճո՛յք, ահա վերջացար
Եւ ուզեցի ե՛ս՝ որ շուտ վերջանաս...
Երա՛զս էր ըզքեզ հեշտիւ, յամբարար,
Հազուադիւտ խորտի՛կ՝ խորել մաս առ մաս...

Մինչ՝ հալածական գազանը ինչպէս
Իբ որսն անտառին կը տանի մէջտեղ
Եւ կը հափափէ զայն արագ, անտես՝
Այնպէս լափեցի քեզ, թռչնի՛կ համեղ

— Եթէ ոչ անմեղ — քեզ լո՛ր կամ կաքա՛ւ,
Քեզ, պզտիկ հաճո՛յք, հատցուցի՞ ահա...
Եւ խաղաղութիւն մը կ'իջնէ հիմա

Մարմնոյս մէջ՝ ինչպէս մտքիս ալ տակաւ...
Միայն սիրտս, ինչո՞ւ, քաշուեր է մէկդի՝
Նըման քէն ըրած տըղս՛ւ մ'անօթի....

ԵԳԻՊՏՈՒՀԻ

Իմ թուխ հրեշտակըս աղուոր՝ իմ ըսպիտակ, լուսափայլ
Հրեշտակներէս վերջ այնքան..., զերդ ջահ մը սեւ յասպիսէ
Դուն կը շողաս եւ լոյսիդ մէջ կը մընամ հոգեզմայլ՝
Գիշերազնաց զերդ ճամբորդ մ'որ շուրջն յանկարծ կը տեսնէ...

Այդքա՛ն անուշ ջերմութիւն նայուածքիդ մէջ ու ժպտիդ,
Ու հասակիդ մէջ այդքա՛ն լեցուն, ճրկուն ճոխութիւն,
Մորթիդ խաւար բուրումին, ձայնիդ շեշտին հետ վրճիտ՝
Զիս կը խեղդեն հեշտութեան աւազներու տակ ծրփուն...

Շաքարեղէզ մը ինչպէս դետեղերքէն կարըւած,
Քեզ կը տանիմ՝ դալարած, դաշնաւորուած ալ քեզմով,
Քեզ՝ քաղցր անոր պէս ետքէն, անոր պէս կա՛րծըր ու զով...:

Նւ կը խորհիմ. — թերեւս հին աստուածուհի ու աստուած՝
Ճապուկ եղնիկ մը ճերմակ, սեւուլիկ ցուլ մը ուժեղ,
Միացած են ու եղած նախածընողքդ այստեղ,

Զի կենդանույ մը պէս սուրբ քեզ կը պաշտե՛մ երկիւղած..

ԻՒՍԿԻՏԱՐ

Իմ գիւղըս, մի՛շտ, իր լախ ու լոյս երկինքով,
Իր արտերուն յըղութիւնովը հանդարտ,
Մանկութիւնովն աղբիւրներուն իր թոթով
Եւ լեռներուն լըջութիւնովը զըւարթ,

Ուր որ երթամ՝ կը դառնա՛յ շուրջը մտքիս,
Ծովահայեաց ճամբաներուն մէջ իրեն
Մերթ կը բռնէ յոգնած աչքերս ու հոգիս,
Մերթ կը փռչէ՛ երեսիս հով մ'իւր հովէն...

Իր տըղոցմով գիւղըս կ'աճէր ու կ'երգէր,
Կը սարսըռա՛ր իր սէրերով ծաղկաւէտ,
Կ'օրհնաճայնէ՛ր իր ծերերուն շրթանց հետ...

Իմ գիւղըս, Տէ՛ր, արդեօք ի՛նչ զով զեփիւռներ,
Հով արեւներ, ծով ըստուերներ կը տեղայ
Իմ հոն թողած, իմ հոն թաղա՛ծ սրտիս վրայ...:

ՍԷՐԸ ՏԱՍՆԸՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆԻՆ

Աղբիւրը նոր է բղխեր, ժայթքեր խորշէ մը անտես,
Եւ արշալոյսն անոր մէջ իր հեռուի լեռներով
Ու ծառերովը մօտի կը ցոլանայ գաղտնապէս
Եւ հոգիս հազիւ թէ գանի կը փոթփոթէ, անո՛ւշ հով...

Կ'երթա՛յ աղբիւրն եւ կ'ուզէ մամուռներու եւ ծաղկանց
Ներքեւ պահուիլ աւելի՝ քան թէ շողալ արեւուն...
Պզտիկ տերեւն որ կ'իյնայ վերէն իր մէջ՝ կ'ըլլայ գանձ
Մը գոր պահել կը փորձէ խիճի մը տակ սրսրփուն...

Մէ՞կը արդեօք ճամբուն վրայ գըլորեց կոյտ մը հողի,
Թէ լերան մութ ծոցին մէջ ուր կեանքն իրեն կը ծընի՝
Անցաւ սլաքիկ մը պզտիկ ու լըւաց պորտն իր այնտեղ...

Աղբիւրը այժմ, ինքնիրեն, յանկարծակի՝ կ'ուռենայ,
Ալիք-ալիք կը դիզուի՛, կը բարձրանա՛յ ինքն իր վրայ
Եւ կը ցանկա՛յ՝ շուքին տեղ՝ գրկել բարտին սա շրջեղ....:

ԾԱՌԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Ծառի փափուկ ծաղիկնե՛ր, ես աւելի փափկօրէն
Սիրած եմ ձեզ, ըսկըսեալ մանկութեանս հին օրերէն՝
Քան ձեր քոյրերը զեանի՝ ածունիբու մէջ ծաղկող,
Թաղարնեբու մէջ բացուած, շարուած կարգով, առ առ տող
Որոնցմէ փունջ կը կազմեն, որոնց ըսյրով կ'արբենան...

Կը յիշեմ, ո՛վ բարեկամ, ձեր պարտէզին՝ որ մեր տան
Կը վերջանար ճիշդ դիմաց, նըշնինները երեք:
Բարձր պատին ետեւէն ... որ մերթ կ'իյնար յոգնաբեկ,
Ծանրութենէն թաց հողին՝ որուն էր ինքն ամբարտակ -
Փետրովարի վերջն արդէն, անոնցմէ մին ըսպիտակ
Եւ միւս երկուքը կարմիր, ծիրանեգոյն աչուկներ՝
Զոր ոստերուն երեսէն կը բանայլն անհամբեր...
Այնուհետեւ ի՛նչպէս շուտ կ'աւելնային ծաղիկներն
Ու երկընքի լուսափայլ նուրբ կապոյտին մէջ՝ հոն վե՛րն,
Կը մըլալին այդ ծառերն՝ երեք ծաղկած նըշնին,
Մէկը ճերմակ ծուխի պէս եւ միւս երկուքը՝ բոցի:

Ծառի թեթեւ ծաղիկնե՛ր՝ ստորենւո՛յ, նըշնւոյ,
Նըման էիք դուք սիրոյս ծաղիկներուն՝ որ յանկարծ
Կը բացուէին երազի երկընքին մէջ ու յետոյ
Կը թափէին, մի առ մի, վերէն՝ զեանին վըբայ ցած...:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

Կը մօտենայ յիսունն ալ, հսկայաքայլ՝ առջեւէն
Ձգած իր շուքը տըգեղ, ծաղրանըկա՛րը անոր՝
Ձոր իմ յոյսիս եւ յուշիս պատերը դեռ կը պահեն
Բանտարկըւած իրենց մէջ, ծընած, չիշխա՛ծ Թագաւոր...

Յիսունն ահա՝ ահադին ծառի մը պէս կը կանգնի
Ու կը գոցէ ա՛լ ամբողջ իմ հորիզոնս իր ետեւ...
Բունն է փորուած, պարպըւած. կը բընակի հոն գաղտնի
Թռչուն մը որ արծուի աչք եւ չղջիկի ունի թեւ...

Յիսունն հիմա՝ լուսարար: Պատարագէն վերջ՝ ի՞նչ փոյթ
Թէ կը մընան ժամուն մէջ քանի մը կին ու տղայ.
Ան՝ լըռաքայլ՝ մի առ մի մարեւ ջահերը կուգայ...

Բացի մէկէն, լուսարա՛ր. թող զայն՝ ի սէր արեւուդ.
Ժամերգութիւնն իրիկուան ի՞նչպէս ընել, ա՛հ, թո՛ղ զայն.
Ի՞նչպէս առանց այդ լոյսին մտնել բաւիղը մահուան...:

ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԱՏՈՒԵՐՆԵՐ

Ջուրերուն վրայ ըստուերներ դանդաղօրէն կը յառնեն,
Մեկնումէն ետք արեւին, շուրերուն մութ յատակէն....

Հեռուն՝ ծովերն ու լիճերն ու հոս՝ գետերը բոլոր,
Պարտէզներու մէջ փորուած աւազաններն իսկ կըլոր
Իրենց վերեւ կը տեսնեն՝ գերդ մըշուշի մը ծըփուն
Պատառիկները թեթեւ կամ գերդ շուքերն ամպերուն
Անցնող արտին երեսէն՝ անթիւ, անվե՛րջ ըստուերներ,
Որոնց ամէն մէկն ահա՛ իր շարժումովը տարբեր
Կը մօտենայ միւսին, կը ծռուի վար եւ հաղիւ
Միայն ըսպէ մը առկախ՝ կը թօթուրւի եւ մեղմիւ
Կը հեռանայ, կ'անհետի....

Իրիկուան լուրջ այդ պահուն
Կ'երգե՞ն շուրերը կարծես, անլրսելի եւ անհուն
Ե՛րգ մ'որ իրենց ներքեւէն կը բարձրանայ յամրաբար,
Կարօտի ե՛րգ մը ծառին, ծաղկին, խոտին ալ համար,
Որոնք, անշունչ ու անշարժ, մըտիկ կ'ընեն անձկազին՝
Ջուրերու մէջ խեղդամահ հոգիներու այդ երգին...

ԹԻԹԵՌՆԻԿ

Քերթուած մըն ալ, ճիշդ հիմա,
Թիթեռնիկի մը նըման,
Պիտի ծակէ ու դուրս դայ
Առաջաստէն ըզգացման...

Իբ խըլըտուամը կ'զգամ,
Կը տեսնեմ շուքը ներսէն,
Եւ ճիշդ ժամուն, լուսոյ ժամ,
Ան օդին մէջ է արդէն...

Աղուո՛ր Թիթեռ, խեղճ խոզակ՝
Որուն մետաքսն է խզուած...
Խորհուրդը մուկի ու յստակ
Պղծեցիր դո՛ւն, ո՛վ քերթուած...

Գոնէ Թիթեռն այս ապրէ՛ր.
Բայց կը մեռնի քիչ յետոյ...
Երնէ՛կ Թողուր ան սերմեր
Սիրտերու մէջ՝ նո՛ր սիրոյ...:

ԼԻԻՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Պարունն ահա՝ վերըստին:
Ծառերուն վրայ բաց-կանաչ՝
Թիթեռնիկներ կը թափին
Եւ թրթուրներ կապտալանջ...:

Եւ ծառերուն տակ ահա՝
Պզտիկ տըղաք կը վազեն
Իրենց մօտիկ հողին վրայ,
Իրենց ձայնին ետեւէն...:

Եւ պարմանին՝ որ երէկ
Մանուկ էր դեռ անոնց պէս,
Այսօր կեցուածք մ'ունի սէգ,
Նոր բացուող ծա՛ռ մ'է կարծես...:

Պարմանուհին ու կի՛նն ալ,
Քայլով, ժպտով մ'երազուն,
Կարծես ճամբէ մը ծաղկեալ
Կը մտնեն դրա՛խտ մը թաքուն...:

ԾՈՎԱՓ

Արլացիկ, մաքուր,
Մաքրութեամբ մ'որ դուրս
Կը զեղու եւ ուր
Կը մըխայ զըմուռս՝

Ծովափէն կ'անցնի՝
Նւ ծոցն իր ետեւ
Կ'ըլլայ աւելի
Կապոյտ ու թեթեւ...

Կարծես թիթեռէն
Քայլին հափն առեր՝
Կ'իջնէ, կ'ելլէ վեր...

Նւ իր հետ կ'ելլեն,
Կ'իջնեն հողիէս
Ալիքներ կարծես...

ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄ

Եթէ կրնաս՝ բարձրացի՛ր, բայց զիտե՛ս ո՛ւր, մինչեւ ո՛ւր,
Եւ քեզի հետ ուրիշներն՝ եթէ կրնաս՝ բարձրացո՛ւր,
Բայց մինչեւ ո՛ւր, մինչեւ ո՛ւր....:

Հաւատալով թէ կրնաս՝ օ՛ն, բարձրացի՛ր, քա՛ղ տըղաս,
Սակայն քանի վեր ելլես՝ պիտի մըսիս ու դողաս,
Մընաս մինտ՛կ, խե՛ղճ տըղաս....:

Կարենայի՛ր դուն եթէ բարձրացընել քեզի հետ
Սիրուած քանի մը հոգի մինչեւ դադաթն արփաւէտ,
Մինչեւ սէ՛րը քեզի հետ....:

Կարելին այդ է միայն, անըրջակա՞ն կարելին,
Բարեկամե՛ր՝ որ մէկտեղ կ'ուզեն, կ'զգան, կը խորհին
Անկարելին, կարելին...

Միմիայն ա՛յս, մընացեալն ամբողջ պատրանք է, հոգի՛ս,
Միմիայն ա՛յս, ու անոր զուցէ՛ երբե՛ք չըհասնիս,
Անոր իղձո՛վը մեռնիս....:

ԳԱԼԻԼԵԱԿԱՆ

Պալիլիական այս հրնաշող աստղերուն
Ներքեւ հոգիս կը սարսըռայ այս գիշեր...
Հո՛ւս էր ուրեմն որ շրջեցաւ սէրն անհուն,
Ծրկիրն ամբողջ, երկինքն անգամ դիւթող սէր....:

Ո՛վ Վարդապետ, յաւերժական լիութի՛ւն,
Քու անձրդ հոս բնութիւնն համայն է լըցեր.
Քեզ փայտայած շունչեր կան խորն այս հովուն,
Այս հողին մէջ կան Քեզ դրպած հիւլէներ....:

Լեռնե՛րն ահա ու ճամբանե՛րն՝ որոնց վրայ
Դուն այսպիսի լուռ գիշերնեք խօսեցա՛ր,
Ու ճայնըդ դեռ կը թրթրուայ ու կ'երթայ....:

Որդի՛ մարդոյ, այս այն երկինքն է պայծառ՝
Որ Քեզ տեսաւ, լրսեց, սիրեց Քեզ տակաւ...
Ու բացուելով Քեզ իր ծոցին մէջ առաւ....:

Երուսաղէմ, 1918

ՀԱՌԱԶԱՆՔ

Ես ալ « Բեզմէ Բեզ կ'երթամ ու կը ճըչեմ, կը պոռամ... »*
Ես ալ « Բեզմէ Բեզի դէմ միշտ օգնութիւն կը խնդրեմ... »**
Պատիժն ես Դուն՝ ու վարձքն ալ, Դո՛ւն՝ թշնամի-բարեկամ,
Որ կ'ընծայուիս իբրեւ հաց, կը կարծրանաս իբրեւ վէմ...

Կը հեռանաս Դո՛ւն արդեօք՝ թէ կը փախիմ Գենէ ես
Երբ կը գտնեմ զիս մութին, մոլորանքին մէջ խրրած...
Սակայն՝ սոսկո՛ւմ եւ հըրա՛շք՝ մեղքէն ալ դուն կը յառնես
Եւ աւելի ինծի մօտ անոր մէջն ես, ո՛վ Սատուած...:

Իմ անցեալէս ապագաս նետուած կամուրջ մըն ես մերթ՝
Որուն ահեղ կամարին ներքեւ ներկաս է անդունդ,
Որ չի՛ տեսներ քու աղեղդ, ոչ ալ կ'զգա՛յ քու սիւներդ...:

Բայց այդ վիհին մէջ ի՛նչպէս կուգայ իյնալ մերթ անունդ
Ու մինչեւ Բեզ կը լենա՛յ, կը բարձրանա՛յ վիհն ամբողջ.
Ա՛հ, Բեզմէ Բեզ կոտորելո՛վ կ'երթան ծունկերըս դողդոջ...:

1925

*, ** ձէլալէտտին Բումի՝ առ Շէմսէտտին, յիշուած Մողիս Պառէսէ:

ԳՈՒԲԸ

Պիտի կընա՞մ, Աստուած իմ, ես որ քու լոյսդ է՛ր երբեմն
Նշմարեցի, դեռ չինկած այս գութին խորն՝ ուր անվերջ
Կը զարնըւիմ պատերուն եւ կը սուզուիմ տիղմին մէջ,
Պիտի կընա՞մ անկէ դուրս ելլել, հասնի՛լ անոր սեմն...

Պիտի կընա՞մ ես ցոյց տալ Քեզի իմ սիրտս՝ որ անոր
Վըրայ նայուածք մը թողուս եւ զայն ընես յաւիտեան
Ճաճանչաւութիւն՝ ինչպէս ջահ մը ձեզունէդ գըթութեան
Կախուած մութին վրայ շուրջի եւ քու շունչէդ հեշտօրօր...

Պիտի կընա՞մ, Դուն այս յոյսն ինձ կը ներես հիմա, Տէ՛ր,
Միայն ինքզինքս յանձնելով քու ազդումիդ՝ յամբօրէ՛ն
Բարձրանալ հոն ուր ըզՔեզ պիտի գտնեմ ես նորէն...

Եւ կը թըւի ինձ արդէն՝ թէ գութն ուրիշ ոչինչ է՛ր
Բայց թէ մարմինըս խաւար, եւ թէ հոգիս այժմ ահա՛
Իբրանտն իբր հետ քաշելով՝ առ Քեզ տակա՛ւ կ'ամբառնայ...

Կ՛ԶԳԱՄ ԼԱՅՈ

Կ՛զգամ, Աստուած իմ, կ՛զգա՛մ՝ որ տակաւ ձեռքըդ ինծի
Կը մօտենայ եւ կ՛ուզէ բռնել եւ վեր հանել զիս,
Կ՛ուզէ հոգւոյս երեսէն քաշել պատանքը մէկդի
Յւ որդոյել զայն նորէն հուրովը հին հաւատքիս...

Կ՛զգամ, այո՛, բայց որքա՞ն խառնակութիւն տակաւին
Ամենուրեք խոհերուս եւ իղձերուս ալ մէջտեղ...
Հայր իմ, հընա՞ր է միթէ, կը հարցընեմ անձկագին,
Որ այնպէս հետըս վարուիս՝ ինչպէս տրդուն հետ անմեղ...:

Բայց Դուն անշո՛ւշտ զիս վերէն աւելի լաւ կը տեսնես...,
Բայց իմ քառոս անշուշտ լո՛յս է քու աչքիդ, ով Մընող
Արեւնեբուն բիւրաւոր եւ ո՛վ Հսկող խորատես...:

Ու ի՞նչ հրճուանք է, ո՛վ Տէր, իմ ցաւերուս մէջ մաշող
Այս դեռ տրկար, դեռ հագիւ պլպլուն յոյսը հիմա՝
Թէ լքուած չե՛մ վերջնապէս, թէ սէրըդ զիս կը հոգա՛յ...:

ՈՐՈՆՈՒՄ

Իմ հոգիիս մէջ ըզՔեզ կը փնտրուեմ այս առտու
Եւ չեմ, ես չեմ գտներ Քեզ, Տէ՛ր իմ, ո՛ւր ես, Տէ՛ր, ինչպէ՛ս
Պարպեր ես զիս քու շունչէդ, ա՛յնքան որ Քեզ կանչելու
Ուժն իսկ չունիմ եւ կ'իյնա՞յ անունդ վար շրթներէս...

Բայց այս պահանջը միայն, բայց այս մրմունջը տըկաք՝
Իմ վերաս յոյս մը թեթեւ, լոյս մը ազօտ կը ծագեն...
Այո՛, գիտե՛մ թէ կաս Դուն եւ պահ մ'ինծի երեւցար
Ու որոնումըս այսօր քու ապացոյցդ է արդէն...:

Շընորհ ու վարձք՝ ես երբեք ունեցածէս աւելի
Զըխընդրեցի ինձ համար եւ Քեզի լոկ դիմեցի
Խորութենէն մերթ ցաւիս, այլոց ցաւին համար մերթ...

Եւ եթէ Քեզ վերջստին կը փնտրուեմ հիմա, Տէ՛ր,
Գիտե՛ս անշուշտ Դուն պատճառն ու ես զայն դեռ չեմ գիտեր.
- Գիտի խոցե՞ն գուցէ զիս նորէն քու չար ոգիներդ...:

ՇՈՒԱՐՈՒՄ

Աստուած իմ, եթէ կարելի չէր որ
Ամէնքն ըլլային սափոր օրհնըւած՝
Լեցուն բարութեան գինիով հրդօր,
Ընէի՛ր ամէնքն իրարու դիմաց

Պողպատեայ վահան, եւ թոյլ չըտայի՛ր
Որ տըկարը միշտ, ա՛ն ալ քու որդիդ,
Իյնա՛յ եւ արեան իր քօղով կարմիր
Ծածկէ՛ ամըչցող մարմինն իր վըտիտ....:

Բայց չըրի՛ր այդպէս... Կ'ըլլան ոտնակոխ
Ուժովէն՝ նըւազ ուժովներն ամէն
Եւ կը զարնըւի՛ եղբայրն եղբօրմէն....:

Ի՛նչ խորհուրդ է այս. մարդ մարդու ոտիս
Եւ Դուն յաւիտեան տըկարին ընդդէմ...
Աստուած իմ, ի՞նչպէս ըզ՞օրեզ ըմբռնեմ....:

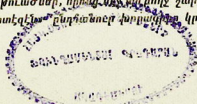
Յ Ա Ն Կ

Երեւ Զօն	52
Ա. Աւսուծոյ	5
Բ. Հայ Ազգին	6
Գ. Ընթերցողին	7
Ընթուստութիւն սրբազան	8
Կենդանութիւն հայրենի	11
Գեղօն հայ որբին	15
Որբերուն ձեռները	17
Դորժու որբերու	18
Որբերուն աղօթքը	20
Որբ - իշխան	21
Մութ ժամեր (Ա.—Թ.)	22—30
Եկեղեցի	32
Ով Հայաստան	34
Եկեղեցին հայկական	36
Ս. Կարապետ Կեսարիոյ	38
Հօտ եւ Հովիւ	40
Հայ հոգիին	43
Խօսք մեռելոց	44
Խորհուրդ Վարդանանց	46
Տաղ Գրաբարին	48
Կամուրջ	49
Դառն աղօթք	51
Փռչիւ-ազգ	52
Ներկայ Հայաստանին	53
Երեւ կոյները	54

Խառնուրդ	Էջ 55
Տկարութիւն	56
Մեծ հովեր	57
Հուր սեղծիչ	58
Խաւարում	59
Տիրան Չրախան	60
Պերովրնի սոնաթին վրայ (Ա—Բ—Գ)	62—64
Դուն հեռաւոր մանկութիւն	65
Չաւակս	66
Ես այս գիշեր	67
Մեկ — հասիկս	68
Սպասան	70
Գիրքեր	71
Աղօթք վաղուան սեւին առջեւ	74
Մահուան	76
Տեսիլք հին կեանքի	78
Ծիծաղ	89
Նեղոս	80
Մայր եւ որդի	82
«Հոգիս»	84
Երբ կը խորհիմ	85
Դադարաւորաց գեղերը	89
Երագին ծնունդը	87
Մուսեոն Աթենքի	88
Վերջապոյսի ամպեր	89
Բաց ծովուն մէջ	91
Բառասանանակ (Ա — Բ — Գ)	92—94
Շուն մը	95
Տղաքներ կան	96
Նոր սենեակ	97
Անկարելին	90
Պոչիս	100

Աղօթք հիւանդ տղու մը համար	101
Հաշունեյարդար	102
Երեկ գիշեր	103
Այս երազը	104
Անոնք	105
Ոչ ոք	106
Մենուքիս	107
Ասեղոք	108
Յիսմարի պէս	109
Վերջումում	110
Սաղորենիկ	111
Հանոյք	112
Եզիպտոսի	113
Իսկիւսար	114
Սերը տասներկու արեւակահին	115
Ծառի ժաղիկներ	116
Յիսնամեակ	117
Ջուրերուն վրայ ստուերներ	118
Թիթեռնիկ	119
Լիւսանպուրի պարտեզին մէջ	120
Ծովափ	121
Բարձրացում	122
Գալիլիական	123
Հառաչանք	124
Գութը	125
Կ'զգամ այր	126
Որոնում	127
Շուարում	128

Այս հատորին գուրս կը մնան նոյն ժամանակաշրջանին (1919—33) գրուած ուրիշ բազմաթիւ քերթուածներ, որոնց մէջ հաջորդը շարք մը «Մանկութեան Պարտէզէն» ընդհանուր խորագրով կրող:

ՎՐԻՊԱԿ

Էջ

Տող

Սխալ

Ուղղել

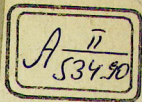
45	12	ի հընուց....:	ի հընուց....:
56	վերջին	անունովըդ	անունովդ
65	6	անձկութեամբ	անձկութեամբ.
66	3	կոծեցաւ.	կոծեցաւ
68	4	երկարօրէն	երկարօրէն,
62	7	ջրամոյն	ջրամոյն
72	10	հակառակ	հակառակ.
80	2	իջած	իջնող
88	10	լուսասպիտակ	լուսասպիտակ
93	8	կարծենք	կը կարծենք
97	4	պատմէ	պատմէ պիտի
104	5	եյս	Այս
105	3	կ'ելլեն,	կ'ելլեն
21 ստորեւ մոռցուած է թուականը՝ 1923			

ՅՊԱԳՐ. « ԱՐԱՔՍ » - ՓԱՐԻՋ

IMPR. ARAX - 221, RUE LAFAYETTE, PARIS

147
ՏՐԱՆՔ

Գնելու համար դիմել առ

V. TÉKÉIAN

22, Rue Saint-Sulpice, Paris (6e)

վճարում կանխիկ, գրավաճառներում՝ 25 օ/օ զեղչ:

ՑՊԱԳՐ. « ԱՐԱՔՍ » - ՓԱՐԻՑ

IMPR. ARAX - 221, RUE LAFAYETTE, PARIS

